

gorski potoki ter prinašali vest o zmagujoči sili solnčnih žarkov v ledenih planinskih višavah. Iz daljave se je začulo zamolklo rjojenje snežnega plaza... Kakor jasen velik zvon je zapel mimo Ivana velik šmelj — ter hitro zamiraje utihnil. Sto in sto nejasnih, veselih glasov je napolnjevalo zrak in budilo v Ivanovem srcu zanos in divjo radost...

(Dalje prihodnjič).

Metuljčku...

Brezskrbno poleta
Od cveta do cveta,
Metuljček veseli —
In išče svoj del!

In cvetka usáhne,
Ko v srce ji dáhne —
In nagne glavó, —
Kaj mar mu za to? —

Bogomila.

Mstinski močeradi.

Povest iz življenja.

Ruski spisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

I.

Stric Prokl in njegovi klijenti.

«Ha!» je rekel Prokl držeč se za strešico svoje kape, zato ker mu jo je hotel odnesti razsajajoči veter, »aha!... danes jih je mnogo... Menda se zato tako trudijo, da bi v ponedeljek popivali...«

Noč je bila mesečna, skozi pretrgane oblake je pogledoval polni jesenski mesec ter se zrcalil v majajočih se valovih lesketa-joče Mste.

Samo izkušeno Prokljevo oko je moglo videti raz približno dvajset sežnjev visok breg to, kar ga je videzno tako razradostilo. Na prosti pogled so to bile samo črne pike na vodi. Z njimi je bila posejana reka tostran in onstran.

Veter je zlobno majal drevje sosednjega vrta, piskal okoli kapelice Svetega ključa in tako mršil osivelo Proklovo brado, da je le-ta moral parkrat obrniti vetru hrbet, da jo je zopet spravil v red.

Treba bo golobčekom pripraviti gostijo!« je zaključil starec, polagoma idoč do rova in zavivši v stransko ulico okrajnega mesta B., ki se je vila navzgor, tjakaj, kjer se je na vrhu blestela bela, zidana cerkev, jednaka devi v svatovski obleki. Lunin svit jo je razsvetljeval vso, tako da ni bilo vidno niti jedne sence na njenem dražestnem telesu, kakor ne vidiš ni jedne grbice na prekrasnem mladostnem obličju. No, zato pa je pošev na dolgi, nizki stavbi mestne bolnišnice ležala črna, trikotna senca, lomila se po steni, plezla po zemlji ter izginjala v mraku. Na drugem koncu mesta, v zvoniku stare stolne cerkve, je resnobni zvon odbil najst.

Prokl je izvlekel veliko srebrno žepnico, jo gredoč obrnil proti mesecu in se prepričal, da ne greši ni za minuto. Šel je še nekoliko korakov in potem vstopil skozi vrata dolgega plota, ter šel proti hiši, iz čije zaprtih zatvornic se je videla luč.

Na dvorišču, na levo, je otvoril duri iz povoščenega platna in z železno kljuko ter stopil v nizko, prostorno izbo z vinsko omaro na desni in z množino miz, okoli katerih so bili postavljeni nizki stoli. V izbo so vodile še druge duri, precej večje od teh, skozi katere je Prokl komaj privlekel svojo obilno postavo. Nad njimi, na vnANJI strani, je visela navadna rdeča deska z napisom: »Pivnica«.

Ta deska je sedaj vsled vetra nemirno trkala ob steno, ali stric Prokl je vedel, da ona ropoče le za to, da bi »strašila«, a vtrgati se ne sme.

Prokl je bil sploh človek, ki se je zanašal na se, jeden onih ruskih ljudi, ki se zanašajo največ na »morda«, nekako uverjeni, da jih ta ne izda: Na, »morda« je on odprl krčmo, ki mu je donášala sedaj tak dobiček, s kakoršnim se ne more ponášati vsak potrograjski gostilničar, na, »morda« je jel tržiti z žvepleno rudo — in tu je vse šlo, kakor po maslu. Glavna Proklova skrivnost je bila v tem, da se je znal vesti. S to najvažnejšo pozemeljsko modrostjo je bil obdarovan od prirode. Sicer pa so mladiči jaroslavskih »orlovih gnezd« vsi taki. Po vsej Rusiji so vidni njih dolgi karakteristični nosovi, vedno vohajoči po vetru...

Tri svetilke na stenah so skopo razsvetljevale notranjost krčme. One so metale velike sence ter izpuščale iz zakajenih stekel črne niti vsakokrat, kadar se je veter uprl v vetrnice, grozno jih stresal in Bog ve skozi kake poke se priril v sobo.

Najbolj zanimiv je bil pôd radi svoje naprave. Le-ta je bil proti sredini povešen in tu se je nahajala nevelika votlina, pokrita z mrežo. Vmazano-bele deske še sedaj niso bile povsem suhe. Tu pa tam so se videli sledovi nedavne mokrote. Na tleh, preko luknje, je bila položena metla.

Vstopivši je Prokl prisluškal, potem iztegnil roko za visok pult, v katerem je hranil izkupljeni denar. Od tam se je takoj začul žalobni vik, a zatem je skočil kvišku droben deček. Zaspani njegovi očesci sta izraževali strah, z roko se je držal za uho.

»Ne spi!« ga je pokregal Prokl, »ne žreš za to gospodarjeve hrane. A jetra si narezal?«

»Narezal, Prokl Ivanič!«

»Debelo menda?«

»Nikakor ne, tanko.«

»Pokaži.«

Fante je skočil v kot in ne brez truda postavil predenj košaro, polno črnih kosov.

Stric Prokl je vzel jeden kos v roke, potem drugi, tretji, primerjal jih in metal narobe.

»Predebelo; še tanjše je treba. A kruh?«

»Tudi kruh je narezan.«

»Alo, pokaži!«

Sledila je ista procedura, vsled česar je bil tudi kruh predebelo narezan. Prokl je sel in zadremal.

Mahoma se je zunaj pred hišo razlegal šum. Fantin je vrgel metlo, katero je vlačil po tleh v kot in planil za pult:

»Prihajajo!... Prokl Ivanič, prihajajo!...«

Prokl je zasmrčal, potegnil roko po obrazu in iztezaje se, vstal.

Prav isti hipec so se odprle vhodne duri in v sobo je stopil človek visoke rasti, krepak in močan. Njegovo lice je bilo blede in od strani je imelo nekaj občega z volčjim gobcem. Nazivali so ga itak »Volkan«. Vsa polovica njegove obleke, začenshi od pasa nizdol je bila mokra kakor utopljenčeva, in je ploskala od vode. Voda je kar v potokih lila iz nje, no, to ni ga prav nič motilo, kakor je bilo videti...

Za njim se je privalila cela truma.

Tu so bili starci, ženske in celo otroci. Vsi so bili mokri. Ploskanje po vodi je zaglušalo govor in voda je z raznih strani v potokih tekla v mrežo.

Že je bilo povsem tesno, vsi stoli krog miz so bili posedeni, a ljudje so še vedno prihajali in prihajali.

»Privleci pletenice!« je ukazal Prokl svojemu pomočniku, in čez nekaj minut je bila krčma tako natlačeno polna, da bi ne moglo med ljudi pasti niti jabolko. Pivci so sedeli na stolih, na pletenicah in celo po tleh, in slišal se je smeh, razlegalo se zahtevanje vodke in jeter.

(Dalje prihodnjič).

Srečen in nesrečen — —

Oprtal se je siromak
V brezdomni tuji svet,
Ni vprašal se — če kdaj korak
Nazaj nameri spet. —

In roma! potnik dan na dan
Po svetu je okrog
A sreče iskal ja zamán
In vrnil se — ubog!

Nikdar v življenju ni še bil...
On sreči gospodar,
Nikdar, zato se ni sobril —
Saj ni ji bil — — grobár! —

Bogomila.

Iz dnevnika male gospodinje.

Piše Grilček.

Daš vrtič je kaj skrit. A jutranje solnce ga vendar hitro zasledi, kadar obseva vsako jutro najprej zapadno stran hiše in vse naše dvorišče. Lega mu je vsa ravna, četudi se vzdiga na zgornjej strani že kar tik lično ograjajočega plota mičen grič, ki se končuje v visokej zelenej gori. Ta gora je zato na svetu — pravijo naši vaščani — da nam deloma zakriva sever, ter nas brani pred hudim vetrom. Srečen prostor zemlje je vrt. Z nobeno pedjo zemlje se ne peča toliko človeški um, človeška roka, kolikor s prostorom domačega vrta, kojega bodisi gospodinja, bodisi vrtnar umno presoja. Lega vrta je jako važna, tako je tudi važen letni čas in vreme.

Vsak vrt res ne vidi jutranjega solnca. a tudi nema širokopleče gore proti severu za seboj, — vendar ravno lego imajo večinoma

....malega travna.

Ob nevihti.

Na južno oziram se stran,
Na cvetno, duhtečo ravàn,
Po njej se metuljčki podè,
In ptički se v zboru glasè.

Nad poljem pa vidim gorò,
Oblak se razgrinja črez njò,
Iz njega sto bliskov žari
In grom že od daleč bobni...

Oblak ti nad cvetjem srcà,
Ne kali, ne kali nebà,
Te pestre gredice poglej,
Odplavaj, odplavaj naprej!..

Feodor Sokol.

Mstinski močeradi.

Povest iz življenja.

Ruski spisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Dalje).

II.

Stric Prokl v ulogi „osvoboditelja“.

ovekševalo pa je originalnost teh ljudi še to, da je poleg vsakega človeka ležala platnena vreča, trdo zavezana in takisto mokra ter blatna.

Kraj sten je slonela cela vrsta korcev na dolgih drogih.

Ko so bili potolažili prvi glad in se je jelo razlegati zopetno zahtevanje butiljk in kupic, naslonil se je Prokl na pult in glasno kriknil:

»Hej, bratje, kdo se osvobodi?«

Iz početka je vse utihnilo. Potem so se zaslišali glasovi. Pokazalo se je, da se želita osvoboditi nad dve tretjini vse družbe, ali vsi ne.

»A kaj pa vi?« je uprašal Prokl ostale. »Ali mislite peljati v tovarno? Ali ste si konje kupili za vožnjo?«

»Kaj to tebi mar!« se je oglasilo precej nekaj glasov.

»Že prav!« je dejal Prokl, v tem ko je zgrbančil sive obrvi.

»Le vodko (žganje) mi morate danes plačati, čakal ne bom več.«

»Smo li mnogo zapili?« je vprašala neka ženska.

»Mnogo ali malo, plačati morate...«

»Kaj to, — saj tudi plačamo!« je odločno odgovoril veliki mož, čegar obličje je spominjalo na volka.

Prokl se je urno ozrl vanj in obmolknil, prestavlja je na pultu kupice. Volk je umolknil.

»A če nočeš osvoboditi se, kako boš plačal nocoj?« je vprašal Volk.

»Tebi?«

»Ne meni — a vsem... jaz hočem — sam računati s teboj!...« Med pivci se je zaslísal odobravajoč hohot.

»No, če je tako... potem ne vzamem od nobenega nič... vlecite vse v tovarno... tudi žganja več ne dam...«

Po teh besedah je nastal dolg molk, potem se je začelo šepetanje vedno gosteje in gosteje, kakor da bi veter šumljaj z listjem.

Kmalu pa je iz šepetanja nastalo vpitje, in precej potem se je v krčmi razlegalo tako razsajanje, da je kar po ušesih zvenelo.

Prokl je nepremično sedel za pultom in podprt ob komolec delal se, kakor bi dremal. V istini pa je ves čas poslušal in izpod roke mirno opazoval pivece.

Videl je, kako so se porivali, kako se plazili in hodili iz jednega kraja v drugi, mokri, gladni ljudje, a delal se, da nič ne vidi in se za nje niti ne meni.

Spor je postajal vedno živahnejši in glasnejši. Drug je zmerjal drugega. Zlasti pa so se iz šundra čuli rezko kričeči ženski glasovi.

V kotu so se že jeli tudi pretepati, a nekateri so jih takoj razgnali.

Prokl se je obrnil.

»Hej, gospodiči! Mir, pojdite spat... Jaz ne bodem zavoljo vas bedel vso noč... Iz dobrosrčnosti imam po noči krčmo odprto, kar bi prav za prav ne smelo biti, saj menda veste?... Še kazen lahko plačam za to... Premišljuješ, kako bi ljudem dobro storil... jih segrel in jim dal žreti, a oni!...«

Stric Prokl je obupno mahníl z roko, in ker je nastala tišina, spet sedel na svoje mesto.

»Idi, Sarmatov, idi« — priganjal je nekdo nekoga.

Zdajci je težko vstal moker, mlad človek z izhujšanim licem; črte njegovega obraza pa so bile krasne in inteligentne.

Pristopil je k pultu in obstal.

»Kaj pa misliš stric Prokl, ali imaš še kaj vesti?«

»Imam jo, „gospod“, imam...«

»Videti ni, da bi jo imel...«

»Nataknite si naočnike... Saj ste prišli v naše mesto z očali... Pomnite... Ščipavce ste nosili!«

„Gospod“ se je premagal in z mirnim glasom nadaljeval:

»Striček, sedaj se ne govori o ščipavcih...«

»O čem pa?« je brzo prekinil krčmar.

»O čem? Poslušaj torej: ako bi ti, stari pes, stal zjutraj od sedmih pa do sedaj do pasu v vodi, delal s korcem, potem bi spoznal, kakšno ceno bi morala imeti žveplena ruda... Tovarna plačuje po rublju in še više za pud*), a ti plačuješ po petdeset do šestdeset kopejek. Je li to pravično?... Ker je ne moremo nesti štiri milje daleč, izkoriščaš se s tem... Včeraj si dajal že štirideset, a danes koliko daš?...«

»Danes pa ne dam ničesar, poberite se mi danes s svojo žvepleno rudo... Ako zavod kupi, nesite ga tja, a čujte, kaj vam svetujem: napravite si tu-le na bregu tovarno v obližju... Denarja imate dovolj! Kaj bi se več menili?...«

Odgovora ni bilo.

Vsi so vedeli, da si je Prokl zadnja leta tako opomogel, da se je zvezal s tovarno ter pošiljal tja vsak dan gotovo množino žveplene rude (radi izdelovanja kisline in »cveta«). Cena pridelku je bila tako dosti nižja, ker je bilo delavcev na izbero. Zato so vsi izprevideli, da je borba ž njim brezplodna.

Ne le oni, ampak tudi celi rodovi teh dobrovoljnih sužnjev, ki so nad štiriindvajset ur dolgo prebili v vodi, so morali se pokoriti. Znali so i to, da se ne pečajo le oni, — zakotni B—ski prebivalci s to obrtjo, ampak da je navzdol po vsi Msti ob pekočih julskih dnevih in burnih oktoberskih nočeh vse polno enakih delavcev. Z njo se ukvarjajo razni berači, pijanci in prognanci, katere neprestano vozijo v mesto B., kakor da je le-to nekaka Kamčatka, a ne mesto, oddaljeno od Petrograda približno dvesto vrst.

Žvepleno rudo kopljejo v Msti tudi uboge babnice, žene pijancev, izprijene ženske, delajo pa tudi otroci, ki jedva dvigajo korec s posinelimi, drhtečimi ročicami...

Grozno je to delo.

Ondi-le na gori, vstric cerkve, stoji bolnišnica, ki je vsikdar natlačeno polna teh ljudij. Med njimi ne razsaja ni mačuh, ni davica, pač pa je razširjen poseben (kakor nazivljajo zdravniki) B—ski protin nog, z vodeno oteklino, kakor da se voda, v kateri oni prestoje mnogo ur na dan in tudi noči, vsesa pod kožo.

Napričkovši se s Proklom, je „gospod“ Sarmatov dobro vedel, da ako on danes ne proda svoje vreče žveplene rude, potem mu ne

*) Pud je utež. En pud je 140 funtov.

da Prokl ni jeter ni žganja, da bi mogel nesti svoji bolni Ivanki, ki se je bila te dni prehladila.

Spomnil se je tega Sarmatov in se ozrl nazaj. In mahoma so se vzdignili vsi kakor jeden človek — in začeli metati k mizi težke vreče.

Prokl je vzprejemal blago kar na pogled, brez tehtanja in treba mu je priznati, da se je malce motil, dasi seveda v svojo korist.

Ko je prišla vrsta na Sarmatova, da bi prejel denar za svojo žvepleno rudo, je stal poleg njega »Volk«, ki je najpreje sunil njega, potem njegovo vrečo...

Sarmatov je dejal jezno:

»Pazi!«

»Saj pazim,« je povzel »Volk« stiskaje pest in gotovo bi jo bil uporabil, da ni v isti hip iz kota pristopil debeluhast orjak z dolgimi na ramena visečimi lasmi.

»Hej, volkulja!« se je hripavo zadrhl ta in takisto pokazal pest, rdečo in prav nič manjšo od glave teden starega deteta.

Imenovali so tega človeka »Djak«, in ne le radi njegovih dolgih las, ampak tudi zato, ker je bil nekdanj zares dijakon, pozneje pisar, zatem solicitor i. t. d., s kratka: prešel je vse stopinje trpljenja v življenju, dokler ni s Sarmatovim vred bil progan iz stolice...

Zazrši Djakovo pest, je »Volk« ostavil Sarmatova...

Zunaj Proklove krčme se je tolpa mokrih ljudi razpršila po Pesčanoj ulici.

Šli so po dva, po trije skupaj, tiho se pogovarjaje. Razdavali ste se dve imeni: strica Prokla in Sarmatova, a Sarmatov je koračil samcat po stezi tik prekopa, in kakor se je videlo, je bil utopljen v premišljevanje. Storivši še nekaj stopinj in zamahnivši malomarno na dva, tri klice, ki so se razlegali za njim, je hitro izginil v vežo polurazrušene kolibe. Kočica ta je bila na prvi pogled videti povsem nesposobna za stanovanje. No prišedši na nesnažno dvorišče, na katerem so se pri luninem svitu videli obris nekakih kadi, s počenimi, kvišku štrlečimi obroči, je Sarmatov oprezno otvoril cvileče duri, katerih deske so na raznih krajih bile nabite z železnimi, dolgimi kosi. V stanovanju, kamor je takoj stopil, je bilo tiho in temno. Mesečina, padajoča skozi krivo, motno okence, je delala po tleh svetel pramen do družega kota, kjer je na kupu slame ležala ženska, zavezana v pestri robec in odeta s polukožuhom. Vse pohištvo je obstojalo iz velike mize sredi klopi pod sveto podobo, dveh stolov ter skrinje pod palicami z borno šaro, sredi koje se je odlikoval polustrti samovar. Takoj za durmi na levo se je videla cela vrsta

polic s korci razne velikosti; le-te so sezale čisto do stropa. Na vrvi okoli peči so se sušile nekake cunje.

Sarmatov je snel kapo, jo obesil na klin in že je hotel stopiti h klopi, na koji je ležala volnena žimnica in enake blazine, ko se je v oknu cingljaje zdrobila šipa in prav mimo njegovih senc je v izbo prifrčal težek kamen ali kos žveplene rude.

Tiho ječanje, komaj slišno iz kota, se je izpremenilo v krik, in bleda ženska senca se je preplašeno vzdignila sè svojega slamnatega ležišča.

Mesečni soji so zdajci padali naravnost na njo, in jasno je bil viden ves strah, naslikan na mladem obličju in v velikih prelepih očeh.

»Andrej, kaj počenjaš?« je vprašala ona.

»Nič, nič, jaz sem tu,« je odgovoril on.

»Kdo je pa šipo ubil?«

»Kdo drugi nego »Volk«!... .

Ženska je ječe omahnila zopet na slamo, a Sarmatov je hitro izginil iz izbe. Ulica je bila pusta. Samo v daljavi se je premikala poslednja skupina ljudi, in nek tolst človek je, zaostavši za drugimi, šel počasnih korakov.

»Djak!« ga je poklical Sarmatov.

Mož je obstal in odvrnil:

»No, kaj bi rad?«

»Nisi videl, kdo je vrgel kamen v naše okno?« je vprašal Sarmatov.

»Kakšen kamen pa?... Sedaj? Ravnokar?«

»Dà, baš ko sem stopil v kočo...«

»Nisem videl... šel sem zadi... A kdo pa drug, če ne Volk.«

Djak je segnil pod raztrgano kapo, se popraskal po glavi in dostavil še čmerneje:

»Pazi, brate, čuvaj se ga... Pa tudi svojo Ivanko bolj čuvaj pred njim.«

In oba sta še malce premišljala in potem, kakor razkačena drug nad drugim se razšla.

Djak je bil danes nekako posebno slabe volje.

Sarmatov se je vrnil v izbo in, stopivši v kot, se nagnil nad bolnico. Njeno dihanje je bilo neenakomerno in hropeče.

Sarmatov, pozabivši celo preobleči se, je sedel, kakor je bil, do pasa v mokri obleki, kraj slamnatega ležišča ter, sklenivši roki preko kolen, se globoko zamislil.

III.

Prognanec.

In glej, njegove misli so se od bolnice malo po malo prenesle na njega samega, na njegovo prošlost in so prehitele druga za drugo grde, malone strašanske slike...

Andrej Nikolajevič Sarmatov je bil rodом iz stare plemenitaške rodovine.

Roditelja sta mu zgodaj umrla in mu nista zapustila nikakih sredstev; kajti oče je bil strasten kvartač in je vse zaigral. Vzgaljal ga je stric.

Ta stric je bil bogat samotar, živeč razkošno v samotni hiši, kjer sta bili stričniku odkazani dve sobi v nižjem nadstropju. Tu je Sarmatov preživel v družbi starega guvernerja tako dolgo, da je stopil v vseučilišče. Nekega lepega večera se je pa starec ihtel poslovil od njega.

Stric ga je odslovil radi nepotrebnosti. Pač res, mari je mlademu dijaku bil potreben guverner?

No vendar to ni bil razlog odpovedati starcu, ki je živel celih dvanajst let v hiši.

Uzrok je bil bržkone drugi. Stric ni mogel trpeti moža, a poslednji ni ljubil strica in parkrat, kakor se je spominjal Sarmatov, se je guverner pritoževal zadnja leta v tem oziru proti njemu, naravnost imenuje strica starim seladonom (ljubitelj žensk) in človekom, ki je surov in pripravljen na vse. Morebiti je to prišlo na ušesa »seladonu«. Bodisi kakor hoče, ali starec je preminil, zadnjikrat ponovivši tisti dan svojo staro frazo, kazoč s prstom na gornje zobe: »On je zloben, razuzdan človek« in pristavil: »varuj se njegovega upliva, on ti bode na kvar.«

In starec je imel prav.

Ko je bil Sarmatov v tretjem tečaju univerze, se je zaljubil.

Predmet njegove strasti je bila revna deklica, no, izredne krasote; živela je z materjo vidno skromno in, kakor se je videlo, bila mu je naklonjena, — no — prišlo je, da je namesto nameravane idilične ženitnine, ona jela dobivati podporo od strica, kateremu je nečak nekoč razkril svojo namero. In izteklo se je tako, da se je med starcem in gojencem vnel hud prepir, vsled česar je bil Andrej Sarmatov izgnan iz stričeve hiše ter začel zbok gorja popivati in zapravljaliti svojo itak pičlo dedščino, katero je bil prejel, ko je postal polnoleten.

Precej je ostavil vseučilišče.

Novci so bili pošli. Začel se je klatiti okoli, prišel, sam ne vede dobro kako, v družbo mladih ljudij, ki so bili mahoma aretovani in iztirani, a ž njimi vred so iztirali tudi Sarmatova. On ni znal, kam so odposlali ostale, ali njega so poslali v mestece B. in ž njim je bil zajedno pripeljan tudi razdijakon.

Težek je položaj prognancev v okrajnih mestih. Ako imajo le ti kolikor toliko svojega lastnega premoženja, potem še položaj ni tako bridek, toda gorje revnemu prognancu: tega čaka ali strašansko potepuško življenje, ali pa težko vsakdanje delo.

Osobito surovo pa se kaže ta kazen za izobražene, inteligentne ljudi...

Vsled obupa postanejo ti ljudje tako zlobni, da prekašajo najbolj zagrizene lopove sè svojo naglostjo in cinizmom.

Prebivalci B—skega mesteca in okoličani se gorko pritožujejo, da so bivališče v njih tihi Palestini izpremenili v kaznilnico, no, zato se raduje krčmar Prokl in mestni tvorničarji, zlasti oni od žveplene rude.

»Popiva, popiva«, pravi krčmar Prokl, »potem pa zleze v matuško Msto po novce.«

Sarmatov se je nekoliko dalje nego Djak ohranil neodvisnim. Pomagaje poslednjemu z nekimi groši, ki so mu ostali še od »prejšnjega«, je bil kmalu primoran prodati obleko, kar se je zgodilo že tedaj, ko je Djak vsled pomanjkanja zlezel v vodo in je dokaj uspešno delal s korcem, svetuje i njemu ukreniti takisto.

Ali dokler so po žepu žvenkljale kopejke, se Sarmatov ni maral ukloniti. No, slednjič je vendar pristopil v vrsto B—skih rudokopov. Poslednji belič je bil izdan.

(Dalje prihodnjič).

K slovesu.

Ugasnil kras je zlati, solnčni,
Smejó se zvezdice svetlé
Midva si z gorkimi poljubi
Obupno teživa srcé.

Oh nama solnčece ljubezni
Zašlo v slovesu jutri bo,
Spominov zvezdic v tožno dušo
Pa zasvetilo sto in sto. —

Kristina.

Mstinski močeradi.

Povest iz življenja.

Ruski spisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Dalje).

IV.

Železna starka in njena hči.

Sarmatovu je še živo v spominu tisti dan.

Šel je po Mstinskem obrežju — prav za prav v mestecu B. ni nikakega obrežja, bregi se naglo obsipavajo in le tu pa tam raste hirajoča trava, kakor po celi nje strugi; — no navada je bila, da se je zvalo obrežje.

Bil je hladan jesenski večer. Msta je gnala svoje motne valove preko drobnega kamenja, penec in zuboreč nizdolu po strmem bregu.

Rosil ja hladan, droben dež. Bilo ni zunaj skoro nobenege človeka. Le od daleč je zaropotal voz in takoj izginil za vrati, od koder se je čulo besno, hripavo lajanje psov.

Sarmatov je čutil, da je moker do kostij in da je premočil tudi noge. Njegovi črevlji so bili že dolgo raztrgani, in skozi ljukne je sedaj lezlo hladno polzko blato.

Spodaj v vodi so delali ljudje.

Začel se je tiho spuščati z rova, in iskati prikladnejšega mesta...

Njegovi roki sta polzeli po mokri, lepeči se prsti. Parkrat je padel v znak, vsled česar je bil po hrbtu ves blaten.

Na tak način se je bil priplazil do vode in se nahajal kake tri stopinje od Djaka, katerega je videl že z vrha.

Ta je že stal v vodi čez kolena in vrtel korec z zlomljeno palico in ljukničasto mrežo, očevidno izposojeno od kakega usmiljenega delavca.

Sedaj, ko je stal tako blizu teh, dvoživkam podobnih bitij, je imel Sarmatov priliko si jih dobro ogledati. Najčudneje se mu je zdelo, da so bili ti ljudje, stoječi dopasno in doprsno v hladni, jesenski vodi, oblečeni kolikor možno toplo.

Vsi so imeli na sebi nekaj vatnega, a glave ženskih so bile zamotane kaj krepko v raztrgane, no takisto tople rute.

Zdelo se je, da so se hoteli ubraniti vodenega mraza se svojimi vatnimi cunjami, čisto pozabivši, da bi bilo treba delati baš narobe.

Uprav Sarmatovu nasproti je stal doprsno v vodi suhoten, no vidno atletično vzrasel človek ter pušil ogorek jako močne papiroske.

Dolgo golido je postavil navpično zraven sebe tako, da je bil korec kvišku, drog pa v vodi ter jo držal tesno pod pazduho.

Pljuval je v vodo, kazal svoje močne zobe in se krohotal Djakovi neokretnosti in drhtenju, ki se ga je jelo loviti vsled nevajenosti.

Te le črevlje obuj... Nič jih ne štedi. Do Velike noči jih itak po krčmah raztrgaš!... Za Boga, le obuj se, pa stopi globlje... Glej, kakor jaz!... Tu je i rude — v izobilju!...

Dijak je molčal ter se tresel, diha je vase vzduh z zategnjenim jednoličnim zvokom.

Na levo od njega sta se prepirali dve ženski.

Jedna njiju že priletna, v vatni kočmajki in tesno zavita v robec je stala najglobokejše v vodi. Voda jej je sezala skoraj do ram, no korec v njenih železnih rokah se je neprestano pogrezal v vodo.

Druga je bila mlada, vitka deklica v čedni obleki in ruti.

»Dovolj! Mamica! Pojdite vendar!« je zategnjeno govorila ta s prosečim zvonkim glasom: »Lejte, kako vreme!«

»Odlazi! Ne moti!« je surovo odvrnila starka, toda v tej surovosti je zvenela materinska nežnost in požrtvovalnost...

»Dá, mati, dosti ste nabrali, tri pude menda bo?«

»Kaj to tebe briga!«

»Bojim se, da bi se prehladili!«

»Deset let se nisem prehladila... Idi! Idi! Pridem precej, poglej raje za samovarom.«

Deklica je pri teh besedah stopila z jedne noge na drugo, premaknila se neodločno, kakor bi namerjala oditi, obrnila se zopet in rekla:

»Ma-a-amica!... Za Boga, čas je!...«

Mati ni odgovorila ničesar, le plivkanje korca je postalo počasneje, a ruda je padala glasneje v koš.

Med tem časom je mož s papirosko zagledal Sarmatova in se zahotal...

»Glej, z merikanske gore je prišel še sam vrag...«

Tudi Djak se je obrnil in dejal:

»Aha, prišel si vendar... Davno je bil že čas!...«

Obe ženski sta onemili in ozrli se takisto v novega prišleca...

»Si dobil korec?« je vprašal Djak.

»Ne«, je odvrnil tiho Sarmatov, »kje naj bi ga dobil?«

»Hm, kje... ko si imel še nekaj denarja, sem ti prigovarjal: kupi korec, pa ti si le mislil, da ti bodo pečenke z neba letele... Tu ni nič z gosposkim življenjem... Bil bi gospod, če bi imel novce, a ker jih ni, tako pa...«

»Kaj, je mar li on gospod?« je vprašal zasmehovalec, v kojem je čitatelj bržkone spoznal Volka že po zobeh.

»Gospod!« je odvrnil malomarno mahnivši z roko Djak.

»Fej te bodi! kak veljak se je priplazil!«

Nekdo se je zasmel nedaleč od tam.

Sarmatov je nabral obrvi in si mislil: »pač res, čemu sem prišel semkaj?«

Ves dan ni ničesar jedel, pa tudi včeraj se ni mogel za poslednje tri kopejke najesti dovolj.

V glavi se mu je vrtelo, nogi sta se mu šibili od slabosti.

Sedel je na mokro travo.

Še nekaj so govorili poleg njega, smejali se, ali on jih že ni poslušal, topo zroč v vodo, ki je pluskala ob njegovih nogah.

Mahoma je nekdo stopil k njemu. On je instinktivno vzdignil glavo.

Bila je ona deklica, ki je prigovarjala materi, naj gre domov.

»Korec ti bom dala jaz! Pridi v Peščeno ulico — in se oglasi pri Železni Mariji ali Praskovji ... Slišiš ...«

In tesneje zavivši se v ruto, je urno odšla. Tisti »ti«, izgovorjen s prijaznim ženskim glasom, je nekako posebno uplival na Sarmatova.

No, on je sedel nepremično in nemo.

Polastila se ga je neka topost; z obrazom se je obrnil na levo, ter gledal tija, kamor je šla čudna deklica, a njegova glava je od utrujenosti lezla vedno niže in niže, da je bilo videti, kakor da gleda od zdolej navzgor.

To je bila neka čudna otrpelost, bil je kakor človek, kojega je obup privel do skrajnosti.

»Aj, vrag te vzemi!« je zadonelo nad njegovim ušesom. »Le sedi, če je tako ... Je že zopet pijan!«

To je govoril Djak. Zraven njega, s korcem na rami in košem, je stala ona ženska, katerej je hčerka prigovarjala, naj bi šla domov.

Pri besedi »pijan« je Sarmatov vzdignil glavo, in sam počasi vstal.

Dasi ni bil v vodi, bil je prav tako moker, kakor vsi drugi.

Pojdi z menoj, ta-le žena naju pepelje na toplo.

Sarmatov je opotekaje se storil nekaj korakov.

Ženska mu je pazno pogledala v obraz.

»Ne, on ni pijan«, je sklenila in obrnivši se k njemu vprašala: Kaj? Si se »oznobil« (prehladil) ka-li?«

Sarmatov je menil, da ga ona izprašuje, če mu je hladno; kajti

on ni vedel, da je med temi ljudmi v navadi tehničen izraz za onega, »ki ne prenese vode« in oboli za mrzlico.

»Ne!« je odvrnil, »v glavi se mi malce vrti... Včeraj nisem jedel«.

»A danes?« je strogo vprašala ženska.

»Tudi danes nič...«

»Kdo pa si, ali si tudi prognanec?«

»Prognanec...«

»Pojdita oba z menoj!«

Poslednje je bilo izgovorjeno tako, da je celo orjaški dolgolasi Djak dobil spoštuječi izraz, vzravнал se in nekako delikatno stopal za starko. Zadi za njim pa je nekako boječe stopal Sarmatov.

V človeku ostanajo v nekaterih razmerah včasih le živinski instinkti. To se godi tedaj, kadar telesno trpljenje premaga nравstveno bol; to se godi se slabimi, nežnimi osobami.

Ko so prekoračili sedemdeset lesenih stopnjic, krenili so v ravno ulico.

Ena prvih hiš je bila Proklova krčma. Odtamo so se že čuli glasovi in v oknih so migale sence.

Djak je pristopil in pogledal v okno.

»Kaj gledaš!« se je obrnila ženska, pojdi naprej! Jaz imam doma žganja... A čemu si ti zaostal, idi!«

In ona je počakala, da jo je Sarmatov došel.

Potem sta šla vstric, a Djak zadi, — godrnja je nekaj sam s seboj. On se je kmalu prilagodil svojemu položaju. Nikdo ne bi verjel, da je šele dva tedna tu. Železna Marija je še enkrat pogledala v obraz Sarmatovu ob svetlobi, ki je šinila iz nekega okna, in v naglici zastavila nekaj vprašanj, tičočih se vzroka njegovega iztiranja. Sarmatov je odgovoril popolnoma odkritosrčno, in ona je bila vidno zadovoljna z njegovimi odgovori. Verjela jim je brez ugovarjanja.

Železna Mica je prebivala v polurazrušeni, na stran upognjeni hiši, ki bi se bila izvestno podrla, če bi ne bila njena stena naslonjena na sosednjo, nekoliko trdnejo. Trojica je stopila na dvorišče, in Sarmatov je poskusil pomagati ženski odložiti koš, ki ni bil videti velik in, kakor je menil, ne posebno težek, ali, prijemši ga z rokama, ga je skoraj nenadejano spustil na tla: v košu ni bilo manj od pet pudov (dveh centov.)

Starka se je zasmejala...

»Kaj boš ti, vrabec! Tu notri bo še čez dva centa!...«

In ona je zadovoljno zopet prijela koš za ročaj in ga zanesla k durim zlahka, kakor bi bilo samo nekaj kilogramov v njem. Znotraj

v kočici, z jedno samo izbico in rusko pečjo v kotu, je bilo pusto in vlažno.

Če bi ne stal v kotu na mizi star pozelenel samovarček, in ne bi viselo svetih podob nad dvema k stenam pribitima klopema, zdelo bi se, da tu nihče ne stanuje.

Sicer je zdajci v peči plapolal ogenj, ob katerem sta stala dva lonca, a na vrvih je visela ženska obleka.

Tam okolo pa se je sukala s kuhalnico v roki in od vročine rujnim licem, punica katera je bila ogovorila Sarmatova pri reki. Oživiljen njen obraz se je kazal sedaj prekrasen. Oči sta žareli, dolge vejice so iglam jednako padale na rdeči nežni ličici, a lasje so se razkuštrali v onem posebnem neredu, ki ne spačijo a še bolj kra-sijo ljubko žensko ličice.

»Nu, Pašutka! Pozdravi gosta!« je zaklicala ženska na pragu.

Ivanka se je obrnila, pokazala z veselim, ljubkim usmevom svoje bele, ravne zobe in, ozrši se v prišleca, vsakemu posebej rekla, sklonivši glavo:

»Dobro došel!«

»Dobro došel!«

(Pride še.)

Balada o zimi.

(Jaroslav Vrchlický.)

J
eče drevesa obložena,
Z neba brez konca sneg drobi.
Sè srebrom sklenic okrašena
V zavetju mala kočja spi.
Iz okna žarek zablesti
Na cvet in steblo, zvonček, klas,
Ki jih na steklo slika mrz.
Kot iskre miga zvezd gromada;
Izgine, zagori čez čas —
Sneg pa le pada, pada, pada.

Li z lučjo hodi tamkaj žena?
Z ognjišča morda se svetli?
Jaz sanjam. — S smolo napojena
Krožeča trska se žari,
Kot drevja duša se ti zdi!
Otvori vrata kdo ta čas,
Sneg trka s suknje, čujem jaz,
Hiti nasproti žena mlada.

On je! — Koraki ti! ta glas! —
Sneg pa le pada, pada, pada.

Svet edna mlaka je meglena,
Kje sever, kje-li jug leži?
V led zmrzne reke kalna pena,
Na polju v snežne tam plazi
Pa tiho se jereb glasi:
K tej koči v sanjah hodim jaz.
Kaj tam počno v večerni čas?
Ima-li ona res ga rada?
Kak mine jima zimski mrz! —
Sneg pa le pada, pada, pada.

Vre v stan iz duše svitel pas,
Razpleta on zlato jej las,
Sen k snu in usta k ustom sklada.
Svet jima prazen je prikaz —
Sneg pa le pada, pada, pada.

Iz češčine preložil *Al. Benkovič*.

Iz poezij H. Heine-ja.

Preložil A. B—č.

1.

K adar ležim na ležišču	Ko tihi spanec rahlo
V odeji blazin in noči,	Očesi mi zaprè,
Podoba sladka in mila	Na tihem v sanje moje
Mi plava pred očmi.	Podoba splazi se.

In prvi solnčni žarki
Je še ne prepodè;
Ves dan, kjer hodim, nosi
Jo v sebi moje srce.

2.

Jaz ne prisegam, poljubljam samó,
Za ženske prisege je gluho uho!
Beseda tvoja je sladka, poljub
Je še sladkejši, čeprav je strup.
Imam ga, le nanj verujem, držim,
Beseda pa drugega ni, kot dim.

Mstinski močeradi.*)

Povest iz življenja.

Ruski spisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Dalje).

a Sarmatovu je obvisel njen pogled malo dlje, a potem se je takoj obrnila in začela se še urneje vrteti okolo peči.

Stara je šla v kot preoblačit se, oprezno šumeč s premočenim oblačilom...

Sarmatov in Djak sta sedla vstric na klop v onih pozah, s kojimi sedajo vsi nepričakovano obdarovani ljudje.

Paša je med tem postavila na mizo dva lonca, jednega s krompirjem, drugega z ribjo juho in obakrat se je nasmehnila takisto veselo in ljubko, kakor prvikrat, kakor bi hotela reči:

*) V poslednji številki naj se čita v zadnjem odstavku Pašutka mesto Ivanka. (Pašutka, Paša = Praskovja).

»E kaj bi! Hudo je res... Pa vse bo drugače!...«

Slednjič je prišla iz kota tudi mati.

Oblečena je bila v čisto, suho obleko ter imela zadovoljni pogled trpina, ki se je ravnokar vrnil z dela ter uživa blagodejni počitek po plodotvornem naporu. S posebnim ponosom se je stopaje mimo ozirala v koš z nabrano rudo in ta pogled je bil tako izrazit, da sta nehote pogledala tjakaj tudi Sarmatov in Djak. Potem se je pobožno prekrižala pred božjo podobo, takisto je storil tudi Djak, a za njim Sarmatov, in vsi so sedli za mizo.

Sedaj, pri motni svetlobi svetilke, in ker je bila blizu ognja, je bilo možno videti starkino lice.

To je bila zares železna starka.

Povsod so bile vidne mišice in žile.

Obraza je bila skoraj zalega in precej sličnega hčerinemu obrazu, nekako tako, kakor je včasih podoben možki obraz ženskemu.

»Prosim, poslužita se! Bog vama blagoslovi!« je dejala kazaje z očmi na lonca in žlici.

Djak in Sarmatov sta se primaknila, prijela žlici in začeli so večerjati.

»Oh, ljuba moja«, je vskliknila nepričakovano gospodinja, »žganje sem pa pozabila. Pašutka, stopi po steklenico!«

Paša je prinesla baš iz tega kota, kjer se je bila oblačila mati, steklenico nekake posebne oblike, in je začela nalivati iz nje najprej materi, potem gostoma.

»Nalij še vsakemu jedno!« je velela starka.

Paša je nalila in, dobivši nekako znamenje z očmi, odnesla buteljko nazaj v kot.

»Nu, dečko, zakaj pa si ti tu?« je vprašala ženska Djaka.

Ta je, ne da bi nehal žvečiti, z debelim glasom burknil nekaj v odgovor, toda tako jasno, da je ženka takoj odobravaje prikimala z glavo in po kratkem molku se obrnila zopet k Sarmatovu.

»A ti, gospod, trpiš torej po krivici?«

»Bog bodi jim sodnik,« je tiho odvrnil Sarmatov.

Paša se je ozrla vanj in, obrnivši se hitro v stran, je obstala z žlico v roki na krožniku.

Starka je še enkrat pogledala na oba »novinca« in, obrisavši si usta z rokavom, se tudi zamislila.

V izbi je zavladala taka tišina, da je slišno bilo, kako je zavijal veter na ulici.

Železna Mica je uživala velik ugled pri delavcih. Prvič so jo

uvaževali za to, ker je bila najboljša delavka in tako korenjaška, da se ž njo celo moške niso mogli meriti.

Dočim je rod za rodom gineval in zbok prehlajenja umiral v bolnišnici, ni bila ta železna starka niti jedenkrat bolna.

Dedi, in pradedi ter njen mož — vsi so bili uprav taki Mstinski močeradi in vsi so se odlikovali z izredno vstrajnostjo...

Ta mučeniški trud se je kazal za nje prava igrača.

Prebiti osemnajst in še več ur v vodi do prs ali do pasu v kakoršnemkoli mrazu in grdem vremenu, je bilo za nje nekaj navadnega. Istina, Micin mož je umrl za protinom, pa tudi ded in praded in vsi z malimi izjemami so umrli za to boleznijo, pa to se je zgodilo z njimi stoprav v visoki starosti.

Mica je znala, da čaka i njo enaka usoda, tembolj, ker je zadnji čas že jela čutiti nekako okornost v nogah, pa kaj to, saj umreti mora tako ali tako, a žvepleno rudo kopati se le izplača, če se le more »prenesti voda«. Toda slaboten naj se ne sili k temu delu, tega bode brž konec. A kdor je močan, tistega še krčmar Prokl ne oskubi. Poglej na primer na njo. Vsem plačuje po štirideset do petdeset, a njej šestdeset griven*) za pud, a ta ruda je tako težka, da, če si nabral kakih petnajst drobnih zrn, imaš že pud. Tako se prisluži na dan od dva do tri rublje.**)

Ker je neizmerno ljubila hčerko, vložila je za njo v mestni hranilnici nekaj stotakov in dasi je za časa kaj skrbno skrivala to pred Pašutko, vendar jo je hotela obvestiti, kadar bi si našla primernega moža.

Hčerki pa mati nikakor ni hotela privoliti, da bi šla v reko kopat rudo.

Ali se je bala, da Paša ne zmaga vode, ali so jo vodili pri tem kaki drugi predsodki, kratko: tega ni marala slišati, ako jej je hči ponujala svojo pomoč.

Drugič so spoštovali železno Mico i zato, ker ga med ondotnimi delavci ni bilo človeka, kateremu bi ona ne bila izkazala kedaj kake dobre.

Ona je bila že tako vajena skazovati povsod, kjer možno, svoje usmiljenje, da jej ni bilo nič nenavadnega, ako sta bila ta dva »novinca« v njeni kočici.

Koliko ljudi je prenočilo pri njej, v tej borni, na pogled revni kočici, koliko se jih je nasitilo in napilo pri Železni Mici, to vedo povedati Mstinski rudokopi. Le vprašajte po Železni Mici, in vsakemu

*) Grivennik = 10 kopejek.

**) Rubelj = 1 gld. 62 kr. av. v. — Op. pr.

se razvedri še tako oduren obraz in vsak se prekriža za njeno zdravje, a kadar umrje — za mir njene duše.

Koliko slabih del je preprečila ta železna ženska, čitajoča na nekak poseben način raz obraza tajne nakane.

Celo samega krčmarja Prokla, tega brezvestneža in oderuha, so včasih omečile njene prošnje in prigovarjanja.

»Nu, kaj pa vidva otročiča, ali mislita tudi rudo kopati? kaj?« je vprašala nagloma Mica, obrnivša glavo in, ne čakaje odgovora, nadaljevala: »Ti dolgolasec si že zmožen, ti preneseš vodo, a ta-le gospodič... Viš, kako je nežen! Njemu ni vstrajati. Zanj treba iztuhtati drugo delo!... No, pa jutro je modrejše od večera. Čas je spanja. Vidva vležita se tu le v kot na senò, a me-dve s hčerko leževa na ležanko.«

In vsi štirje so vstali izza mize.

Sarmatov je čutil neko neizgovorjeno spoštovanje do te ženske; takisto menda je občutil tudi Djak.

»Tako-le, bratca, idita v kaščo, nabašita si vsaki balo sena ter se vležita v Božjem imenu!... A hlače in kar je še družega, obesita k peči, do jutri se posuši.«

Ko je bilo vse tako urejeno, kakor je ona naročila, je nastala v izbi tišina, katero je motilo le Djakovo hropenje.

Naslednji dan je Djak nekam izginil.

Pokazalo se je, da se je bil preselil v beznice »zlatorovcev«, o kojih še bomo govorili svoječasno.

Sarmatov se je bil izjavil, da pojde kopat rudo v reko, ali starka se je temu odločno uprla. Še jedenkrat ga je prosila, naj jej razloži svojo zgodbo, in Sarmatov je pripovedoval, pripovedoval tako iskreno in natančno, kakor je le mogel.

Pašutki, ki je med tem časom sedela v kotu in poslušala, so parkrat stopile solze v oči.

»Le ne obupaj!« je povzela starka in pogladila z roko Sarmatovu lase. »Potrpi! Bog je milostljiv! Enkrat bode že vse drugače! Verjemi meni, starki, da če je zapovedano držati te »v ježovih«, potem te gospoda ne pusti k sebi. Ona je presneto boječa... Le obupati nikdar, jaz bom skusila svojece pregovoriti, da boš njihove otroke podučeval. Ti sicer malo plačajo, a nekaj bo že... Tu v mestu imam dva sorodnika, jeden je branjevec, drugi trgovec z moko... Ta dva se ne zbojita... Nista taka človeka!... Tako torej.«

In ženka se je začela pripravljati na odhod. Oblekla je bila staro črno suknjo in velela Sarmatovu izdaleka iti za njo, a kadar ona zamahne — približati se.

Prešedši nekaj ulic, sta dospela pred trgovčevo hišo.

To je bila dolga, kamenita zgradba s tradicionalnim obokom, razdrapana, jako grda na pogled, z jedno besedo, zgradba take oblike, kakršne nahajamo po vseh novošegnih okrajnih mestih.

Vštric trgovine se senom je visela vivjeska (tabla) galanterijca, malce dalje je bila trgovina z moko, nekaj mesnic, in mahoma je zbodla v oči poslikana brivčeva deska. Da-si se ni zvala njegova brivnica tudi češalnica, vendar je bila njegova obrt nekaj bolj »blagorodna«, poleg moke z jedne in mesnice z druge strani.

Sarmatov je od daleč videl Mico, ki je šla v eno istih prodajalnic ter čakal, kdaj mu da dogovorjeno znamenje. (Pride še.)

Iz dnevnika male gospodinje.

Piše Grilček.

Vrtna opravila.

... velikega travna.

Sedela sem v nedeljo popoldne v svojej sinjej sobici, pred malo mizico, vsa vtopljenja v svojo ljubljeno »Slovenko«. Kar me pri odprtem oknu pokliče mamičin ljubi glas, naj grem vendar malo ven! No, do večera bo še dolgo — in kdo bi ne pohitel rad za mamico!?

Peljala me je naravnost v vrt ter dejala poredno se smehljaje, da bi rada zvedela od mene, najpotrebnejša opravila v vrtu pri malih rastlinah. »Saj bodeva pač videli, kar jaz ne, pa ti, ljuba mamica«, sem dejala šaljivo, ko sva začeli hoditi gor in dol, postajaje pred posameznimi gredicami.

Zdaj je uže očito, kar je bilo prej skrito pod zemeljsko odejo. Že raste! Solata, špinača, kako pozvedajè sta pomolili najprej mala uhica iz zemlje, li bode res ... uhica? perutničice so bile, da, perutničice, s kojimi naj bi vzletela kvišku! Za božjo voljo, ljuba salata, le tega ne, le v cvet še ne zrasi, počasi, počasi! V prvič te jemljemo — in redčimo, ker se te je pregosto vsejalo — kot solato za žetev. Potem te še le presajamo posamez, prostorno, da nam pokažeš »svojo glavo« trdih, rumenih bučic in kadar imamo teh čez leto dovolj, naj le bode: takrat naj kako v košat visok solat in štrk, v grenkem cvetu dozori do semena! — Ti špinača tudi nam še ne

Žalibog, da jim uspeha ne manjka. Povsod vidimo že dokaz uprav značilnih pojavov in izgledov moderne žene.

Mnogo greši mož, ki skuša spraviti človeka iz pravega tira, in ruši društveni red ter tako peha narode v nemir in v bedo, v duševno in gmotno propast. Vprašam se često, ni li pri tem mnogo kriva tudi žena, katera se ne ustavlja skušnjavi, ne uporablja svojega upliva, svoje moči, da bi paralizovala učinek teh korenito revolucionarnih teorij, marveč se jim tako lahkomi seljno udaja?

Iz zgodovine lahko povzamemo, da ljudstva tedaj propadajo v vsakem obziru, kedar oba spola zajedno prestopata svoje meje, zanemarjata svoje glavne dolžnosti in letata za puhlimi in krivimi idejmi, zamenjajoč svoja poklica.

(Zvršetek pride).

Na okencu.

Na okencu slonim, drhtim,
Bedim v brezglasno noč,
»Ah, da bi prišel v vas nocoj,
Kot prišel je nekoč!«

A čuj — na vasi zapoje
Veselo fantje zdaj,
»Ah, z njimi pel tako lepo
Je ljubeč moj nekdanj!«

Utihiili so ... k ljubici
Gotovo vsak gre v vas —
Jaz pa v blazine uglohim
Razgreti svoj obraz ...

Kristina.

Mstinski močeradi.

Povest iz življenja.

Ruski spisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Dalje).

V.

V „ježovih“.

Ed tem ko je izginila Mica v prodajalnico, je Sarmatov šel parkrat okoli skupine vozov, stoječih sredi trga.

Konečno je zapazil znamenje in kar poskočil je proti štacuni. Mica je stala na pragu prodajalnice z moko zraven trgovca, ter pazno zrla nasproti prihajajočemu Sarmatovu.

Prišedši blizu, je zagledal rejenega možiceljna s tradicionalnim predpasnikom. Njegovo lice in privzdignjene obrvi so izražale nekaj takega, kar izraža fizijonomija človeka, ki vidi pred seboj razposajenega fantalina, čegar izgredom se on mora smejati in bi bil celo do neke mere zadovoljen, ako bi le-ta ponovil kak izgred pred njim. Takšen, nasmešljivo pričakujoč izraz je bil v teh povzdignjenih obrvih in v veselih, čisto okroglih, sivih očeh.

»Ta-le je!« je dejala starka.

»Vi ste iz univerze?« je vprašal trgovec sè še spuščeni obrvmi skušaje dati svojemu obrazu kar prisiljeni izraz.

Sarmatov je pritrdil.

Potem je štacunar nesel prst k nosu in, zamišljeno vrtajoč po nosniči, začel nemo motriti Sarmatova. Videti je bilo, da je pošten trgovec kupoval blago, a ni še najemal učitelja. Vse je kazalo, da je preudarjal to minuto, kako ukrenoti, da bi bilo zanj več dobička.

Slednjič je odstranil prst od nosa in rekel odločno:

»Tri rublje na mesec in obed... podučevati vsaki dan...«

Sarmatov je soglašal.

Mica je vzdignila krajce svojega ogrtača in namignila z glavo, da bi Sarmatov odšel strani, a sama je, mimo treh prodajalnic, stopila v četrto.

Spet je Sarmatov bil primoran hoditi okoli vozov, da ne bi vzbudil kake sumnje in zopet je zagledal prizivni znak.

Drugi klijent je bil žid. Začel se je besno pogajati in ponudil izprva rubelj na mesec, no, potem je obljubil dva rublja petdeset kopejek, zbok uspešnega prigovarjanja Mičinega, a na tem je ostal.

»Kaj še?« je govoril žid, »vaše blago, vaši novci — ne ugajajo, ni treba. Saj mi ne silimo.«

»Toda slišite!« je kriknil pri slovesu, »vsaki dan... Ako kedaj ne pridete, priščipnem vam desetico, a morda naredim kaj hujšega.«

To »hujšega« je nekako posebno rezko zazvenelo v ušesih nesrečnega prognanca ki se je poklonil in odšel. A židov je kričal za njim:

»Jutri ob osmi uri zjutraj! Čujete!?!«

In tako je imel Sarmatov dobiti pet rubljev in petdeset kopejek ter obed. Mica, idoča ž njim, mu je pravila, da bode stanoval pri njeni znanki mlekarici in da bode tej za kôt plačeval samo jeden rubelj.

Sarmatov je bil tudi tega vesel. In glej njegovo življenje je jelo teči jednolično dan za dnevom... Tako sta prešla dva tedna.

Med tem časom je samo petkrat videl Djaka, katerega je že imel popolnoma v lasti krčmar Prokl, ki ga je prisilil naposled, da

se je spustil s korcem in košaro v vodo. In čudno, na tem poprišču se je Djak pokazal glede sposobnosti podoben Železni Mici.

On se je tako privadil vodi, in ona je vidno proizvajala nanj po obilnem večernem popivanju toli blagodejno dejstvo, da ako bi se mu odtegnila voda, bi Djak ne prenesel in umrl.

Za Sarmatova je Djak gojil neko posebno nežno pokroviteljstveno čustvo, vsled česar se je bil enkrat stepel z Volkom dokaj resno. Uzrok je bil ta, ker je Volk sovražil Sarmatova zaradi Paše.

Do Pašenke je ta razuzdani in za vse sposobni človek gojil nekako zversko strast. Če jo je zagledal, škripal je z zobmi in čmerno zavlekel obraz.

Kaj je prav za prav hotel izraziti s tem — je bilo težko uganiti, jasno se je videlo, da je neko čustvo do Paše tlelo v Volku in včasih odsevalo v njegovih zlobnih, belkastih očeh.

Djak ga je bil silno nabil v Proklovi krčmi samo za to, ker si je dovolil zabavljati v njegovi prisotnosti čez Sarmatova, katerega je Dejak imenoval svojim prijateljem. Zviti Volk se je pomiril in se takoj spravil sè svojim zmagalcem, a v srcu je nosil jezo tudi proti njemu.

Sicer ta jeza ni bila Djaku nevarna, kajti ta si je precej prilastil viden ugled v »zlatorovskem brlogu«, kjer se je bila zbrala okoli njega nekaka stranka, protidelujoča Volkovi stranki.

Po končanem poučevanju je Sarmatov navadno prihajal domu in sedel v svoji izbici do mraka, ko je imel navado hoditi na reko, odkoder je pomagal nesti Mici koš.

Železna Mica se ni branila teh uslug, sprejemala jih je z ono mirno zavestjo lastnega dostojanstva, s katero sprejemajo izraz udanosti ljudje, istinito istega vredni.

Zopet je minol teden.

Mahoma je strašen dogodek pretresel rudokope, a osobito je prestrašil Pašo in Sarmatova.

Nekega lepega dne, ko je bila voda hladna in je bril od časa do časa mrzel veter, se je teta Mica med najurnejšim delom prevrgla in izginila se svojim že pošteno nabasanim košem pod vodo.

»Djak« jej je najprvi priskočil na pomoč in, priznati se mu mora, izvršil to tako naglo in spretno, da se starka ni utegnila zalapniti, ali odslej so jej odpovedale noge.

Tak slučaj nikakor ni bil redek pri rudokopih.

Mestna bolnišnica je ob vsakem času prenapolnjena z enakimi bolniki, no vse je pretresel ta dogodek zato, ker je ta usoda doletela baš Železno Mico, katera je, resnično govoreč, preživela v vodi

tretjino vsega svojega življenja. Njo so odnesli v bolnišnico, odkoder pa so jo čez tri dni poslali zopet domov, kajti protin se ni premaknil, kakor se to tudi često dogaja, a se ugnezdil le v noge.

Paša je ihtela poleg materinih nog, a mati je, božajoč jo po glavi, govorila:

»Nikar ne joči! Saj ne pomaga! Vsemu je enkrat konec... Misli si železni kotelj — ki tudi nekoč razpade, pa bi ne človek.«

»Mati! Sedaj pojdem pa jaz na reko«, je rekla Ivanka, »sedaj je prišla name vrsta da te vzdržim!!«

»Ne — ne! Še misliti ne smeš tega!«

»A kaj mi je pa storiti?«

»Kaj storiti?« je vprašala starka in se nasmehnila s čudnim usmevom. Dasi niti misliti ni hotela, da bi Ivanka šla na reko, vendar prav za prav sama ni pomislila, kaj bode. Treba bode dotakniti se glavnice in rabiti jo. A potem? Nu, kaj hočete? je modro sklenila ženica, »kakor je Božja volja, tako naj bode.«

In tedaj je priznala, da ima nekaj prihranjenega.

Denar je bil tem bolj potreben, ker je nastopila zima in delo v reki prenehalo.

Samo nekaj ljudi z Djakom je še stalo v reki, boreči se z mrazom, no naposled so odšli tudi oni. Mesto je prepregel led.

V dolgih zimskih večerih je Sarmatov po poučevanju prihajal v Micino kočico in jej čital na njeno prošnjo razne nabožne knjige in evangelije. Med njim in Pašo se je začelo najtoplejše razmerje.

On je čutil od dne do dne bolj in bolj privlačnost k tej priprosti, mili in lepi deklici.

Začel jo je učiti čitanja in, na njegovo začudenje, je Paša v teku dveh mesecev jela čitati tako gladko, da je včasih zamenjavala celo njega.

Včasih je prihajal tudi Djak; toda pogled njegov je bil grozen.

Bil je vedno pijan in si vidno prizadeval piti vedno več bodisi zato, da bi se hitreje spravil s poti, bodisi, da bi zamoril neko tajno gorje o katerem sicer ni govoril nikomur niti besede. Njegova obleka je bila vsa razcapana. Baval se je s tem, da je prosjačil pri cerkvi ali pri klubu ubogaime. V mestecu B. kaj radi darujejo zlatorovcem, poznavajoč njih strašen položaj, a Djaku pa so še posebno radi dajali zato, ker je bil on in njegova dogodba skoraj vsem znana.

(Dalje prihodnjič).

Mstinski močeradi.

Povest iz življenja.

Ruski spisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Dalje).

ar se tiče Paše, tudi ta ni mogla prikrivati svojega čustva pred Sarmatovim, kajti prikupil se jej je bil na prvi pogled že tedaj, ko je sestradan in izmučen sedel na bregu. Le nekaj ju je razdvajalo, ali boljše še, primoralo njo izogibati se ga, namreč to, ker je bila ona navadna kmetica, a on dasi prognanec vendar gospod. Zatorej je molčala, skrivala svojo ljubav in le včasih je bridko plakala v kotu puščobne izbice.

Nekoč je Sarmatov prišel preje nego navadno. Ožrši se vanj, je Paša takoj zaslutila nekaj nedobrega. Senca mračnega nemira je ležala na njegovem obličju, vsled katere je Paša vztrepetala.

»Nesreča, Marija Iljična!« je zamolklo izpregovoril Sarmatov.

»Na obeh krajih so mi poučevanje odrekli!«

»Kako? Zakaj?« vzpela se je starka na komolcih.

»Pri židu in pri onem je bil včeraj redar. Rekel jima je, da če ne marata priti pri sodniku v nemilost, potem me morata odsloviti.«

»In odslovila sta?«

»Odslovila.«

»Gospod Jezus!«

»Rekel je, naj le rudo ruje, morda crkne v vodi, saj tega nam je tudi treba...«

»Gospod Jezus!« je ponovila ženica in onemogla položila glavo na blazino.

Paša je padla k njenim nogam in tiho zaihtela.

Sarmatov je sedel na klopi in se zamislil.

Šlo je na poludeset, on se je ravnokar vrnil od odrečenega poučevanja.

Dan je bil mrzel, dasi je sijalo solnce.

Da bi se to bilo pripetilo po letu, znal bi si pomagati — šel bi v reko po rudo in ril bi tako dolgo, dokler bi ga ne zanesli v bolnišnico, a sedaj, v tem krutem zimskem mrazu, kaj je mogel početi. Iti ne mara pobirat na trg miloščine, kakor Djak? Dolgo je sedel Sarmatov, topo gledaje v okno, za kojim se je lesketal zmrzel sneg, jedva vtisnjen s sledom nekaterih sanij. Drevesa na vrtu poleg kočice so bila vsa okrašena z belim kosmatim ivjem in so baš takisto bila utopljena v globoko turobno zamišljenost.

»Srečna drevesa!« si je nehote mislil Sarmatov, »za nje pride še pomlad, a moja se ne vrne nikdar, nikdar več!«

Iz tega razmišljanja ga je vzdramil starkin glas.

»Kaj bi tugoval! Saj s tem ne zmanjšaš gorja!«

»Oh, hudo je, hudo, Marija Iljična!« je zašepetal Sarmatov, »tudi delo so mi vzeli!«

»I — pljuni na to!.. Ne potrebuješ ga!«

»A o čem živeti?«

»Živeli bomo.«

»Kako bomo živeli? Jaz imam vsega tri rublje v žepu, in to po milosti žitnega trgovca, ker mi je dodal rubelj... Da je pomlad, bi ne rekel besede, šel bi na reko in mir bi bilo besedi.«

»Ob povodnji?«

»Zakaj ne?«

»Tebe bi pač odneslo, kakor tresko... Pred koncem junija niti misliti ni.«

»Nu, glejte! Kaj pa potem delati do junija?«

»Pravim ti, živeli bomo nekako, od glada ne umrjemo...«

Sarmatov ni mogel umeti, na kaj se starka nadeja in je za hipec celo dvomil o njeni zdravi pameti. Med tem časom mu je Paša z glavo namignila in pokazala na duri. Sarmatov je ubogal in šel ven. Čez minuto je prišla tudi Paša za njim. Urno se mu je približala in ga prijala za zaponko raztrgane suknje in šepnila:

»Bodite pokojni, Andrej Nikolajevič, mati ima denarja.«

Nežno mu je pogledala v oči, potem silno potegnila za zaponko, vloživši vanjo prst ter zbežala v izbo.

Od tega dne je Sarmatov stanoval v starkini kočici v nekakem čudnem položaju. Opravljal je vsako delo: sekal drva, kuril v peči, tekal v prodajalnico, a Paša je opravljala samo ona hišna opravila, o katerih Sarmatov ni razumel ničesar. Tako je minila zima.

Nastopili so prvi pomladanski dnevi, no, njih prelest je bila zagrenjena z novo nesrečo.

Nekoč se je Paša zadivila, da mati tako nenavadno dolgo spi.

Zlezla je na peč, da bi jo zbudila, a od tam se je razleglo srce trgajoče vpitje.

Starka je bila mrtva.

Smrt je bila, po zdravnikovi izjavi, nagla, vsled srčne kapi.

K zadnjemu počitku so starko spremili vsi rudokopi in ogromno število zlatonoscev.

Na vseh teh čemernih, večinoma izhujšanih obrazih je bila vidna globoka žalost.

Do pokopališča je tolpa spremljala rajnico z občim in dokaj ubranim petjem: »Sveti Bože!« Djak je govoril govor, dasi ne Bog ve kako sijajen, no tako topel, tako ganljiv, da so nekateri še dolgo potem pomnili in ponavljali nekatere stavke.

Le jedini Volk je hotel rušiti svetost obreda, silno sunivši Sarmatova, ko se je ta zraven Paše ril naprej, da bi vrgel pergišče prsti na starkino krsto. No, tega so precej ustrahovali in skril se je bil nekam.

Paša in Sarmatov sta zadnja ostavila gomilo.

In čudno, ta žalosten dogodek ju je še bolj zbližal. Paša je skoraj povsem nehala bati se ga.

Prišedši s pokopališča, ga je molče prijela za roko in jo krepko, krepko stisnila.

Tako sta prišla domu.

Sarmatov je spoznal v tem stiskanju, da ga prostodnina in goreče ljubeča deklica prosi, naj je nikar ne ostavi in dasi jej je odvrnil z istotakim stiskanjem, roka njegova je vendar drhtela. Izprevidel je, da z ozirom na razmere, sedaj ni vreden tega dekleta. Kaj more storiti za njo, ko mu je usoda odvezla celo najneznatnejši zaslužek? In razun tega, če izvedó, izpode morda še njo. In sklenil je, prišedši v kočó, pomeniti se s Pašo.

Mračilo se je, ko sta stopila v izbo.

Na zapadu je ležala ognjena solnčna obla; čudni oblaki, katere je bilo videti daleč iz izbinega okna, so imeli neke čudne oblike...

Sarmatovu, stoječemu pri oknu, se je zdelo, da je nekak pohabljen velikan stopil s peto na solnce in je tišči v zemljo tam na obrisu horizonta.

»Andrej Nikolajevič!« se je mahoma oglasil za njim Pašin glas in Bože moj, kako je bil ta glas plah, koliko nepopisnega trpljenja se je čulo iz njega.

»Kaj?« vprašal je on.

»Glejte, sama sva ostala na svetu...«

»Sama, sama, mila Pašenka!«

»Kaj, vi niste z menoj, Andrej Nikolajevič?«

Sarmatov se je zganil in sklenil naposled izjaviti to, kar jej je hotel povedati že davno.

»Veš kaj, Paša!« je začel on tiho. »Verujmi ali ne, povedati ti vendar moram, da te jako ljubim.«

Paša je zardela.

»Da, no, onesrečiti te zato ne morem.«

»S čim onesrečiti?«

»S čim? Pač z vsem, kajti tvoj mož ne morem postati.«

Paša je prebledela. Tolmačila si je to tako, kakor ji je že vedno blodlo po glavi: »češ, on je gospod a ona priprosta deklica.«

»Seveda, vi ste gospod!« jej je ušlo jedva slišno iz ust, in v zadregi je vzdignila kraj predpasnika in ga mencala med prsti.

»Kaj si rekla, gospod? Torej misliš radi tega?« rekel je prijemši jo za roko Sarmatov. »Paša, kaj govoriš? Kakšen gospod sem jaz? Saj poznaš moje razmere; slabši sem od najrevnejšega dninarja!.. Saj ti je znano, kako se vedejo proti meni v mestu!.. Ti si poštena, delavna deklica, kaj pa jaz? — ničvrednež sem... boren ničvrednež, kateremu bode treba iti kot Djaku prosit vbogajme...«

»Eh, kakšni ste!« je dejala očitajoče Paša in urno odšla v kot.

Sarmatovu se je zdelo, da se je raztogotila nanj, ne razumevši pravega smisla njegovih besed, ali vrnila se je brz z nekim papirnatim zavitkom v roki.

»Nate, če je tako!« je povzela in v prvič je on zazrl njene oči, bleščeče z ono odločnostjo, katera je žarela v očeh njene pokojne matere. »Nate, če je tako! Vzemite, kolikor potrebujete, ali pa vržem precej na ogenj vseh dvesto rubljev, vzemite jih... Slišite! Pri Bogu, ojunačim se... Nikar ne mislite, da se šalim... Takoj prižgem trsko in jih vržem na njo...«

Sarmatov jo je prijel za roko gledal jo prodirajoče ter dejal:

»No, to je neumno, Paša! To so pač tvoji poslednji novci.«

»Naj bo neumno... Če tudi, saj niso moji, jaz pljunem nanje. Čemu so mi, ko pravite, da pojdete na trg vbogajme prosit? Zakaj to, če vas ljubim... ako sem pripravljena do zadnjega diha pomagati vam...«

Spustila se je na klop in zabrusši denar ob tla, si je ihté zakrila obraz z rokama.

Sarmatov je stopil k njej objel jo in poljubil.

To je bil njiju prvi poljub, za katerim je sledil drugi, tretji...

(Dalje prihodnjič).

Pomladni sel.

Lastavica priletela,
Danes mi na okno je
In skrivnostno šepetala
Da vrnila zopet se.

»Čuj me dekle«, je velela,
»Kaj ti praviti imam,
Jaz pozdrave ti prinašam
In za tajno tvojo znam.

navadno ne izostane božji blagoslov in kočica postaja tesna. V takih slučajih jame navadno mož ženi očitati, da preveč potroši, da ne vé štedljivo gospodinjiti, a žena gleda pisano na moža z vprašanjem, ali res ne more povekšati svojih dohodkov. Ali bi bilo morda napačno, če bi i ona prispevala nekoliko k skupnemu budgetu? In če si to pridobi v javni službi z nekoliko boljším uspehom, nego z običajno šivanko, bo-li to morda kaj škodilo vrednosti pridobljenih novcev? Vsekako nimata potem drug drugemu kaj očitati, ako se trudita skupno za vsakdanji kruh.

Tedaj naša deviza je in ostane: Ženski slobodo in istih pravic kakor možu, kajti to ni samo potrebno v dosego ženskega blagostanja, potrebno je marveč v dosego obče človeške sreče. Prava ljubezen je v civiliziranem narodu možna le mej enakopravnima zakonskima. Ljubezen do sužnje, do nizke služkinje, ni ljubezen. A brez ljubezni ni sreče, kajti

Das Glück ist die Liebe,
Die Lieb' ist das Glück.
Ich hab' es gesagt
Und nehm 's nicht zurück.

O da bi zatemnela...

Nebeške plamenice
Nad manoj se smejo,
Očesca so krilatcev,
Ki zrejo na zemljo.

O da bi zatemnela,
Ko gledajo z neba
Nestalnost zemske sreče —
In toliko solza!

Kristina.

Mstinski močeradi.

Povest iz življenja.

Ruski spisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Dalje).

inil je še poldrugi mesec, in naposled se je pričelo davno zaželeno rokodelstvo.

Voda v Msti je čez nekaj tednov burnega kipenja po »plesih«^{*)} začela padati.

V slapih so zaprli zatvornice, kajti ladje so priplule.

^{*)} Zavijanja reke, ki se čestokrat sklepajo skoraj v krog.

Kadar priplujejo le-te ladje, se vsi B—ski prebivalci vsipljejo na breg in se vsako leto vesele zanimivega dogodka. Nepristopni vodopadi postanejo brezopasni za težke splave samo spomladi, kadar jih voda pokriva nad dva sežnja visoko.

Plujejo pa ladje z ovsom, senom, žitom, s posodo ...

Vodopadi tedaj niso nevarni, no zato pa je nevarnost tam na plesih, kjer se Msta vije, liki kača, in kipi kakor zagreta s podzemskim ognjem.

Raz vodopade se barke spuščajo posamično, kakor sani raz ledeno goro.

One so živo pobarvane in odičene z mnogimi raznobojnimi prapori.

Vsaka barka ima po nekoliko krmil zadi in spredi. Število njih je odvisno od velikosti ladje, približno od 36 do 6 na vsaki strani, manje nikoli. Pri vsakem krmilu stoji fant v rdeči srajci, tako, da sta na vsakem koncu ladje dve skupini rdečih srajc. Sredi, na veliki višini, stoji navadno lastnik ladje, ali njegov oskrbnik, takisto v rdeči srajci in vodi pevski zbor.

Veslarji pojó jako ubrano, seveda junaško pesem.

Kakor veter pluje barka po bistrem toku, pesem doni — a plesi so blizo, ti opasni plesi, katere preplujejo le najspretnější brodarji.

In res, kakih sto sežnje pred usodepolnim mestom utihne petje in se začenja razlegati glasno povelje: desno, levo, močnejše itd.

Vesla škripljejo, ladja se vrti kakor smrkež in konečno smukne na varni kraj, in zopet se razlega popevanje, ki je še glasnejše, še slovesnejše, kakor so sploh pesmi zmagovalcev.

Ali druga nesrečna ladja, in takih je jako mnogo, ne uspevša se obrniti, udari se ob breg, ob kamenje in se začne lomiti. Najprej se zavrti v vrtincu tako urno, da se kar ne more gledati.

A kako je pa onim, ki so na ladji! V takem trenutku padejo z obrazom na krov in nemo čakajo, kaj bode.

Zgodi se pa to-le: zavrtevši se, trči ladja v drugi ples, udari ob kamenje drugega brega, sliši se tresk in čez minuto jo razlomi na dvoje (vedno na dvoje) in tedaj priskoči na pomoč vodno rešilno društvo, ki ima ob bregu svojo postajo.

Ljudske žrtve so res redke, no, reka zahteva včasih tudi teh, a od ladje čez minuto ne ostane niti sledu. Vse splava navzdol, in Bog ve, kje odda tok hudomušne reke zlomljene in nerabne kosce.

To je slika povodnji, a potem ko voda upade, zamrgolijo spet na reki kamenoslični hrbti rudokopov ...

Sarmatov, ki je ves zadnji čas živel ob Pašinih novcih, je hotel koj jeden prvih iti v vodo, ali pametna punica ni ga pustila.

»Nu, i kaj bo, ako ti greš? Nakoplješ malo, a v bolnišnico prideš čisto gotovo, kajti tvoje gosposko telo ne prenese pomladanske vode... Pripovedujejo, da je bil prej pri nas tudi tak gospod, ki je šel na reko, pa še po letu... Nu, še tri dni niso minili, ko se je prehladil in umrl v bolnici. A zdajci je voda grozno hladna, sedaj je še naši vsi ne vzdrže, videl boš, kako jamejo bolehati... Bolje bode, da pojdem jaz. Jaz sem vsaj po krvi rudokopka... i dedi i pradedi vsi so od tega živeli... Moje telo voda pozna. Povodni mož je potiplje pa reče: ta je izmed naših, te se ni treba dotakniti...«

In Paša se je nasmejala, ljubko pogledala v lice Sarmatovu, ki je sedel na klopi z iztegnjenima nogama in z nizko povešeno glavo.

Razvidel je, da ima Paša prav, in še bolj ga je potrla njegova popolna brezpomočnost.

Paša ga je prijela za obe roki, obrnila ga k sebi in nadaljevala:

»Da, ti precej oboliš! Pri kom naj potem ostanem?... Mari naj vzamem Volka za moža!«

Pri tem imenu se je Sarmatov zganil.

»A če se pa ti sama prehladiš?« je vprašal.

»Ne prehladim se! Ne boj se!...«

Od tega dne je Paša začela hoditi na reko.

In resnično, voda ni imela na njo nikakega upliva. Ona je bila takisto zdrava in vesela kakor prej.

Zato je pa duševno stanje Sarmatovo postalo neznosno. Njega je vedno bolj in bolj pekla misel, da se hrani od sredstev ljubeče ga ženske, in da živi od njenega truda, ki jo lahko vsaki trenutek umori.

Vsi so gledali nanj prezirljivo in priimek »gospod«, katerega so mu dajali v posmeh, spraval ga je vselej iz sebe.

Nekolikokrat se je bil stepel, bil se in bil tepen tako, da je prišel ves razpraskan in razdrapan domu. Naposled ni mogel več prenašati.

To je bilo malo dni pred časom, ko se začenja naša povest.

Vršilo se je pa to tako-le:

Nekega večera, ko so imeli priti premočeni klijenti h krčmarju Proklu, je sedel Sarmatov pri kupici žganja in popolnoma pijan mrmral je nekaj sam s seboj.

Prokl je gledal izza omare smehljaje nanj.

Razgovora med njima ni bilo. Krčmar je znal, da ta dečko

živi od novcev hčere Železne Mice, in imel ga je za zelo zvitega fanta.

Polagoma so jeli prihajati njegovi vsakdanji obiskovalci.

Prišel je jeden, pleskaje nalik okovom sè svojo premočeno obleko, potem drugi, zatem so začeli prihajati v trumah, in slednjič je najzadnji vstopil Djak.

Njegova orjaška postava je bila mokra gori do ram.

Zazrši Sarmatova, se je mrko ozrl proti njemu in ne rekši besede, je krenil k njegovi mizi ter sedel, kretaje se nalašč tako, da je nekaj curkov vode od mokre obleke brizgnilo v Sarmatova. Sarmatov se je stresel, prestrašen v svojem premišljevanju, in vzdignil glavo.

»Žganja!« je djak Djak, obračaje se h krčmarju. »Za vse to le!« pokazal je z glavo na polni koš, ki ga je oprezno odložil in postavil poleg nog.

»Ne bode menda mnogo!« je odvrnil Prokl nagnivši se čez pult, da bi bolje videl vrednost ponujane blaga.

»To tebi nič mar!« je osorno zarohnel Djak. »Prinesi, ako se zahteva,« in obrnivši se k Sarmatovu, je rekel:

»Čuj, dečko, kako pa ti živiš?«

V njegovem vprašanju je zvenela porogljivost. Sarmatov je zavzeto pogledal na svojega bivšega prijatelja.

»Kaj ne, fant!« je povzel zopet Djak, »za babjim hrbtom je pač boljše živeti, nego do ram v vodi?«

»Čemu to govoriš, Djak?« je vprašal Sarmatov, še višje dvignivši glavo.

»Zato, prijatelj, ker ne delaš prav...«

»To je moja stvar!...«

»Tvoja, tvoja, pa tudi Božja deloma... Le poglej, kako se dekle muči, a ti tu sediš na suhem, pa si namakaš grlo... Ne, brate, raje pojdi ves v vodo, a ne živi na dekletov račun...«

Sarmatov je skočil kvišku, ali železna Djakova roka ga je spet posadila na stol.

»Poslušaj in ne hrži, tvojega hržanja, veš, se jaz ne bojim... A resnico si dolžan poslušati...«

Železna roka je nadaljevala žmeti roko Sarmatovu, ki je izbulil oči v Djaka in, mahoma razjokajoč se, udaril čelom ob mizo.

Dolgo je plakal, da se je ves tresel, dolgo je molče gledal vanj Djak in slednjič izpregovoril:

»Pridi koj jutri na reko... Vsem delavcem že preseda tvoje vedenje. Jaz sem tvoj iskreni prijatelj in poznam tvoje razmere... Danes sem govoril s tvojo Pašo. Pa ti ženske nikar ne poslušaj.

Ženska, kadar ljubi, ne gre le v vodo, ampak tudi v ogenj, a izkoriščati se s tem, prijatelj, je nesramno... Idi, delaj, kar je mogoče, za nasledke se ne meni, če umrješ — mala stvar... Saj veš, prijatelj, da naše življenje ni toliko vredno, da bi živeli brez dela... Čuj, kaj ti pravim«, Djak ga je stresel za ramo. »Pridi koj jutri! Jaz ti pripravim koš in korec... A? Pojdeš?...«

»Pojdem!«

»Dobro, a zdaj pa pijva! Hej, stric Prokl... Kaj pa z žganjem!«

»Takoj!« se je odzval krčmar v shrambi za omaro. »Pripravljam za vas, prečastni...«

Drugega dne je Sarmatov res prišel na reko.

Dogovorila sta se bila z Djakom, da pojdetata malo dalje od one skupine, kjer je delala Paša, katera bi ga mogla motiti v njegovi nameri. Jutro je bilo, čeprav že jesensko, vendar jasno in skoraj toplo.

Po bledem azuru so se vlačili beli oblaki, solnce je vzhajalo v svetli veliki obli. Msto je ogrinjala naglo gineča megla.

Sarmatov se je bil sešel z Djakom za pokopališčem.

Djak je imel na rami dva korca, na hrbtu pa dva koša.

»Idiva!« je rekel ta, stisnivši roko, »voda je danes izvestno topla, glej, megla vstaja.«

Prišedša k strmemu bregu, sta se jela oprezno spuščati po zaokroženi, opolzki stezi.

Sarmatov je dvakrat padel. Djak mu je molče pomagal vstati in zatem nemo korakal dalje.

Evo vode. Iz nje se še tu pa tam vlačijo slabe niti, no naokoli je jasno in svetlo.

Djak je začel prvi gaziti vodo z izkušenim korakom pristnega rudokopa, in zajevisi parkrat s korcem, pobrskal je potem v njem ter vrgel nekaj zrn v koš in zaklical Sarmatovu, stoječemu zamišljeno na bregu:

»Ruda je!... Nu, pridi! Pogumnejši! Pogumnejši!... Kaj, je hladno?... Zvečer se že segrejeva, pa tudi že opoludne pri Proclu... Nikar, nikar, to je samo iz početka tako, a potem postane povsem toplo, še toplejše nego na zraku.«

Sarmatov se je pogreznil do pasu v vodo. Vsled nevajenosti se mu je dozdevala nenavadno mrzla, in začel je klepetati z zobmi.

»Kakšen mehkužnež!« se je zarežal Djak. »Pa ti si tudi rares slabega telesa. Poglej mene in glej, kako se more... Enkrat! Zopet! Pa že spet! Glej sta že dve zrni... Vidiš tu-le sta. Vleci korec po dnu, pa močnejše, a tolči ni treba, ker s tolčenjem le zabiješ rudo v dno. Si razumel? Nu, nu!...«

Sarmatov je potegnil po dnu, kakor je kazal njegov vodja in izvlekel korec. Na njegovem rešetu se je nahajala ilovica, kamenje in neka mala ribica, ki je bila obupno s srebrnim repičem, a rude ni bilo.

»Le enkrat še zajmi!« je zapovedal Djak.

Sarmatov je še enkrat zajel, in je istočasno začutil, da se začenja razgrevati, t. j. ne ves, ampak le spodnji del njegovega života. V zgornjem delu pa mu je postalo hladneje, vsled česar si je instinktivno postavil ovratnik svoje raztrgane suknje kvišku in potegnil kapo na čelo. Potegnivši precej za tem korec iz vode, je na svoje začudenje zagledal tri velika zrna.

»No vidiš«, je rekel Djak, »da imaš srečo!... Urno zdajci... Samo jeden svēt še, meni so tudi to svetovali: zajmi in potresi korec po vodi, da odpade vse nepotrebno, a ruda, — ona je težja celó od najtežjih kamenov — ta ostane na rešetu... Si razumel?«

Sarmatov je prikimal z glavo in se poprijel dela. Ono se je obneslo zanj dokaj uspešno.

Pregovor, ki veli, da imajo novinci pri početju vsakega dela več sreče, nego njih stari mojstri, se je uresničil tudi pri Sarmatovu.

On je tisti dan nabral rude več, nego sam Djak.

Krčmar Prokl mu je plačal poldruge rubelj, malone največjo svoto dnine.

Ko se je Sarmatov vrnil domu, moker in silno premražen, se je Paša kār zavzela, ali on jej je oddal rubelj s takim sijajočim in zadovoljnim pogledom, da se je mlada deva razhohotala.

Potem mu je velela, naj se razpravi in je pristavila samovar.

Naslednje jutro je na svoje začudenje Sarmatov vstal kakor prerojen.

Od tega dne je hodil na reko vsaki dan do onega slučaja, ko se je Paša mahoma prehladila, in smo ga mi ostavili, ravnokar voživšega se iz Proklove krčme in ko je Volk razbil okno sè žvepleno rudo.

(Dalje prihodnjič.)

Spanje prirode.

(Bogdan Kaminsky.)

To ni mrtvaška bela še tančica,
Ki na prirodi zro mi jo oči.
Spominja se, molče poveša lica,
Raz bokov, ram krasan odev polzi...

Mstinski močeradi.

Povest iz življenja.

Ruski spisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Dalje).

VI.

V bolnišnici.

Una je premaknila svoj sej po tleh znatno na desno, tako, da sta ostala bolna Paša in Sarmatov, ki je sedel objemaje si mokra kolena na njenem slamnatem ležišču, v črni senci.

Iz razbitega okna je pihal ostri hlad.

Sarmatov se je naposled zavedel. Hlad, pod čegar strujo je on sedel, ga je prepihal do kostij.

On je občutil toli silno drhtenje, da sta, razun zobov, se tresli tudi njegovi mokri kolena, krčevito vdarjajoči drugo ob drugo.

Tedaj je vstal, zamašil z neko kunjjo razbito šipo in se vrnil zopet na prejšnje mesto.

Dihanje Pašino je na njegovo začudenje postalo enakomernejše. Potipal je njeno čelo, bilo je vlažno, žila je utripala enakomernejše. Ona je spala krepko spanje, ki nastopa po težki bolezni, kadar se le-ta jame obračati na bolje.

Krepka Pašina narava je tudi brez zdravil storila svoje, no zato pa je Sarmatov čutil, da se godi njemu nekaj nedobrega. Ta hlad, ki ga je prešinjal skozi in skozi, imel je svoj vpliv.

Trebalo je precej sleči se in leči na peč ter se odeti z ovčjim kožuhom pokojne Mice.

No, pa še tam, navzlic temu, da je bilo primerno toplo in soparno, tresel ga je še vedno mraz.

Potem mu je postalo vroče, vrgel je raz sebe kožuh, odpel svoj srajčni ovratnik, ali njemu je prihajalo vedno bolj vroče in soparno, dokler ni zaspal, ali bolje, izgubil zavest...

Zavedel se je v svetli, veliki sobi, kjer so po obeh straneh tik sten stale postelje. Na jedni teh je ležal on sam.

Njemu se je dozdevalo, da vidi vse to v sanjah; ali glej, pristopil je k njemu nek gospod z naočniki in z zlato verižico na uri. Ta ga je prijel za roko, zmajal z glavo in, rekši nekaj zadi stoječemu rdečenosemu človeku s svinčnikom in listom papirja na deščici, šel dalje.

Sarmatov je nejasno umeval, da se nahaja v bolnišnici, no, ta misel se je nekako pretrgala in odstopila mesto sanjam, čudnim in težkim ...

Zdaj vidi sebe na lovu, kjer pojajo nekega groznega volka. A glej prikaže se tisti volk. On je resnično strašen. On leti naravnost proti njemu, škripaje sè svojimi strašnimi, ostrimi zobmi in ob enem hohoče s človeškim glasom.

On spozna v tej zverini ne pristnega volka, a onega, ki je vrgel kamen v okno Pašine izbe. A evo i nje!.. Ona se stiska zadi za njim in šepeče: »ubij, drugače me požre...« Razlega se strel.

A kaj pa zopet to?.. On je v svoji sobi, v stričevem domu.

Duri njegove so priprte in skozi nje prihaja oddaljeni ženski smeh, iz stričevega kabineda.

Ta ženski smeh mu je znan, smeji se Valerija Aleksandrovna... »Aha!« pravi on in se ukrade kakor senca po temnih, puščobnih stričevih sobah.

Odsev uličnih svetilk in svetla mesečina trepeče v pramenih po parketu. Od starinskih naslanjačev in miz padajo čez vso sobo ostrokončene sence, se plazijo na steno, prelamljajo na dvojne neke slike, na katerih se obrazi strašno smejejo, odkrivajoč starikave, brezzobe čeljusti, a on leze vedno dalje, hohot Valerije je vedno glasnejši... Pri durih je.

Zopet izpremembra.

On leži v Pašini izbi in ne spava, ampak posluša njeno hripavo sopenje, nanj pa pada pramen luninega svita, ali to ni svit, voda lije nanj, od katere mu je hladno in bolno, kajti s to vodo padajo težki kosi žveplene rude na njegove prsi, na nogi in na glavo. Nekdo je vstopil... On ne more takoj razločiti.

»Djak, ali si ti?« vpraša, ali precej spozna svojo pomoto, ker to ni Djak, a neka do cela črno oblečena ženska oseba.

Ta se poredno pripogiblje in se prikrade do Paše z vzdignjeno pestjo, v koji se lesketa nož.

On hoče vstati, da bi branil Pašo, in ne more, a ženska je obrnila proti njemu obraz in on je odrevenel od straha... Bila je Valerija.

On se je spet prebudil in zazrl nad seboj Pašino obličje.

»Nu, kako pa kaj?... kako ti je?« je laskavo vprašala ona.

On je slabo zmajal z glavo in brez odgovora spet zakril oči. Paša se je razjokala, brišoč si oči s koncem naglavnega robca.

Zdravnik, kojega je ravnokar vprašala, jej je rekel, da je za ozdravljenje malo upanja.

Izprva je Paša menila, da laže, a zdaj, ko je sama videla bolnika, je izprevidela, da so te besede istinite.

Od kar je Sarmatov tako ležal, je minolo že teden dni.

Sreča da je tisti dan, ko se je njej izboljšalo in je obolel on, prišel v kočo Djak, sicer bi bil on morda umrl tam za pečjo.

Paša ga je vprašala še enkrat, a vidé, da bolnik ne odpre očíj, je sedla na tla poleg postelje in, položivši glavo na žimnico, tiho zaplakala.

Med tem časom se je prikazal na dvorišči, obkroženim s trhlím plotom, ki je delil dvorišče od velikega travnika in je sezal tija do gozda, baš oni rdečonosí človek, kirurg, ki je pred par urami hodil za doktorom z receptnim papirjem v roki.

Stopivši raz vežne stopnice, se je ozrl in prisluškal.

Čez nekaj trenutkov se je slišalo zategnjeno žvižganje, slično preludiju slavčeve pesmi.

Mož je položil dva prsta v usta in se odzval sè žvižganjem.

»Lipe, si ti?« je vprašal nekdo za plotom.

»Jaz«, se je oglasil ta, »a to je Volk?«

»Jaz!«

Planka na plotu se je vzdignila in skozi plot je pomolela Volkova glava, potem rami, a za njima je prilezel i on potuhnjeno, liki mačka.

Ko se je vzravnal in ozrl okoli, je vprašal:

»Nu, kaj je?«

»Ona je tukaj«, je odvrnil ranocelnik.

»Ne mislim nje! Sam sem jo videl, ko je šla, povej mi o onem...

In Volk je položil jeden noht na drugega, kakor bi ubijal žuželko.

»Vse je možno, ako bode denar.«

»Denar že dobiš, le pomiri se!«

»Kadar ga dobim, potem izvršim delo...«

»Saj ti pravim, da ga dobim še nocoj. Midva z jednookim Pavlom sva že vse iztuhtala.«

»Kadar prineseš denar, potem bo vse v redu!« je hladnokrvno odgovoril ranocelnik ter izvlekel tobačnico in si začel iz nje marljivo tlačiti tobak v svoj rdeči nos.

»Pa kaj Lipe, mi li ne verjameš ka-li? . . . kakor bi ne bila še nikoli barantovala.«

»Verjamem že . . . Apčhi . . . Že verjamem . . . a le . . . Apčhi! . . . Stvar more izpodleteti in potem človeka umoriš zastonj . . . kajti ako mu dam strihnina, potem se jame po noči mučiti in vpiti, to pa po-

vedo drugi bolniki zdravniku ... Nu, on umrje, sledi raztelesenje, a potem pa sam znaš kaj ... Ti si v zavetji ... Apči! ... Mene pa posade v luknjo ... Apči! ... Vidiš taka je!, .«

»A govoril si o opijumu? ...«

»To že jaz vem, s čim ga spravim na oni svet ... Jaz imam tako tekočino, da se on niti ne zgane ... Pa tudi pri raztelesenju ne spoznajo ničesar ... Indijanska prebrisanost, brate ...«

»A da bi sam od sebe umrl, tega upanja ni?«

»Tega pa ne vem ... Morda umrje še nocoj, a morda ne umrje, ako bo kriza.«

»Kaj je to? Strup, ka-li?«

»Pri tebi je vse strup! Kriza je latinska beseda, ki pomeni preobrat v bolezni.«

»K smrti, ka-li?«

»Ali k smrti, ali na boljše.«

»Torej mu boš dal, če začne slabeti?«

»Dati je možno, zakaj ne dati, če bi denar bil gotov. Dokler mi denarja ne pokažeš, ne storim ničesar ... Kakor hočeš ...«

Ranocelnik je spet izvlekel tobačnico. Pod njegovo pazduho je bila knjiga natlačena z recepti. Njegov pogled je bil povsem pogled dobrodušnega človeka, pa tudi glas njegov je bil mehek, takisto dobrodušen. Govoril je ves čas o Sarmatovem zastrupljenju baš tako mirno in prosto, kakor da bi se šlo za kakega petelina, ki je naznačen za večerjo.

Bog si ga vedi, kakšne narave je bil ta ranocelnik.

Sam na sebi skromen in tih, je imel že dolgoletno znanje z razuzdanim in do skrajnosti popačenim Volkom, a imel poleg sebe ženo in dvoje otrok, s katerimi ni bil surov, in bil je celó pod čelveljčkom svoji boljši polovici.

»Kako torej?« je vprašal odločno Volk.

»Novce prinesi ... Apči!« je odvrnil Lipe, skrbno zapiraje tobačnico.

Volk je pljunil in, neposlovivši se, zlezel nazaj skozi odprtino plota,

Lipe je zadela za njim desko in, pogladivši si nekolikokrat golo teme, stopil v vežo.

VII.

»Kako je kaj Sarmatovu? ...« je vprašal kakor navadno zjutraj na delu Djak Pašenko.

»Včeraj je bil slab, a danes ne vem ... Mislim delati samo dopoldne, potem pa prodati nabrano rudo Proklju ... Morebiti se

prebudi, poželi žemlje ali čaja, treba bo kupiti, a nabrala menda nisem še za jeden pud... Prosila bodem, da mi Prokl posodi rubelj...«

»Posodi!« je z gotovostjo odgovoril Djak. »Jaz sem porok za te, ali pa si ga jaz izposodim in boš ti meni dolžna.«

»Bog plati, prijatelj!« je ganjeno izpregovorila Paša...

»Prokl je posodil Djaku rubelj in ta ga je dal Pašenki.

Ko je krčmar Prokl to videl, je lokavo namignil z očesom.

Djak se je delal, kakor da tega ne vidi.

Paša je med tem pristopila k njemu in pošepetala na uho:

»Jaz vam ga vrnem vsekako, jutri vzamem iz posojilnice vse novce... Lipe — ranocelnik mi je včeraj rekel, da če mu da neko posebno zdravilo, za katero mu moram dati novcev, potem ga on prej ozdravi, nego doktor, v treh dneh, pravi, ga ozdravim...«

»Oj lažnjivec lažnjivi!« je odvrnil Djak.

»A morda je le res.«

»Koliko pa hoče?«

»Mnogo...«

»Koliko?«

»Petdeset rubljev.«

»Pritisniti mu rajši eno gorko po gobcu!...«

»I, Bog ne daj!...« Nikar se prepirati ž njim... On mi je še nekaj drugega povedal... Vsi bolniki, pravi, so v moji oblasti, če hočem — ozdravim, ako nočem — ne ozdravim!...«

Djak je mahnil z roko, češ, delaj kakor znaš!

Paša ga je še jednoč zahvalila, vsipala svojo rudo v njegov koš in se napotila proti domu.

Z močno utripajočim srcem je šla proti domu, da bi se preoblekla v suho obleko in se odpravila v bolnišnico.

»A če je slabiji?« se je vprašala... »Če umrje?«

Kupila je med potoma četrtinko čaja, žemljo in pol funta sladkorja in šla k Sarmatovu. Ta je ležal in leže obrnil glavo proti njej, ko je ona plaho stopaje približala se njegovi postelji.

Njo je že to vradostilo.

»Oh, ljubi moj, kako ti je?«

»Bolje, Paša... bolje... hvala...«

»Na, tu-le sem ti prinesla čaja in sladkorja, pa žemljo.«

Sarmatov se je nasmehnil in hvaležno prikimal z glavo.

Paša se je spet posadila na tla, tako, da je bila njena glava zraven bolnikove glave in, bistro se ozrši okoli sebe, pritisnila mu vroč, kratek poljub.

Sarmatov je s trudom vzdignil roko in jo s težka pobožal po glavi.

Pašenka je zgrabila in poljubila tudi roko.

Ranocelnik je med tem odšel v sosednjo sobo.

Uprav ko je bil odšel, zarožljaj je v jednom iz oken, med kojima je stala Sarmatova postelja, droben kamenček, no, ta zvok je bil tako glasen v tej tišini, da je Paša instinktivno vstala in stopila k oknu.

Na dvorišči jo je sè znamenji klicala neka ženska.

Vabila jo je doli, kazaje na odprta vrata in pritiskala roko na srce.

Oblečena je bila v grozno umazane cape. Lasje na glavi so bili razkuštrani, preko celega lica se je vlekla ogromna praskotina, ali ta obraz se je zdel Paši znan. Ona je šepnila Sarmatovu, da se precej vrne in urno izginila iz sobe ...

(Pride še.)

Biser in morje.

Divote mi je duša moja mrla,
Ko prvič nosil v čolnu tvoj me val,
Ko prvič Adrija sem tebe zrla,
Otrok severa, vaje trdnih tal.

Še bolj pa nego ti očaral me je
Neptunov raj, najdražji biser tvoj!
S spominom ná-te spojen bajno greje,
Kot angelj čist, povsod njegov me soj...

Márica II.

Kako je to?

Spisal Sl. Krmavner.

Dragi prijatelj!
restavili so me v G... Slučaj je nanese, da sem se s svojo ženo in z otroci naselil prav v tistem stanovanju, v katerem si Ti kakor gimnazijec in vseučiliščnik stanoval toliko časa. Pri vas je bilo tedaj pet otrok in tudi jaz imam pet otrok, stanova-

kajti proti nevednosti se lahko deluje, uspeh ni celo izključen, a napram zlobnosti je človek brez orožja.

Svoje glavna in trmasta oseba naj si pa nikar ne domišlja, da je trma isto, kar se naziva značaj, ampak da je mnogo prikladnejše ime za trmoglavje ... neolika in neomika.

Mstinski močeradi.

Povest iz življenja.

Ruski pisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Dalje).

VIII.

Tabor „zlatorovcev“.

ep večer se spušča na zemljo. Solnce je že zatonilo, a še je svetlo.

Trepečejo nekake sence, odsev dneva se bori z lilovim mesečnim svitom.

Vetrič ne veje. Žalujke, kakor bi bile stopile izza ograje bližnjega pokopališča, stojé sredi polja ter povešajo zamišljeno k zemlji svoje dolge veje.

Na pokopališči za trhlo ograjo jih je mnogo: redka je gomila, ki ni obsenčena z žalujkino senco, redek je križ, ki ni ovit ž njih krotkimi, otožnimi vejami.

Od »plesa« se dviga sopar.

Sliši se, kako šumi Msta na tem mestu, ali to pač niso oni zvoki, ki napolnujejo ozračje s pomladjo. Tedaj so mogočni in grozni, a sedaj so jednaki poslednji sanjavi blodnji velikanovi.

Vse naokoli se pripravlja k spanju ...

Noč ni hladna, vendar v njej že ni onega duhtenja, ni onega življenja, ki duhti v poletni noči.

Luna jadra po jasnem nebu.

Svetlo je tako, da se vidi vsaka travica.

Kakih sto sežnje od pokopališča na gladkem polju je videti nekaj kupov.

Iz vrhov nekaterih se dviga tanek dim.

Kupi, katerih je okolo trideset, imajo vsi jednako podobo in velikost.

Tu pa tam se čujejo glasovi ter celo odlomki nekih hripavo petih pesmi.

Iz treh kupov se vidi skozi odprtine luč in sliši šum.

To so prebivališča »zlatorovcev«, katera so si le-ti lastnoročno izkopali in kjer oni prebivajo po letu in po zimi. Kraj se imenuje »brlog zlatorovcev«, le-sem ne zahaja nihče niti po dnevi, a po noči se ga vsakdo še bolj izogiba, da ne bi prišel v dotiko s temi nevarnimi lopovi.

V skrajni koči je osobito šumno, ali tam se ne prepeva, marveč prepira.

Notranje lesene duri brez tečajev so odslonjene, da bi pihal noter sveži vzduh.

Stene so prstene, iz prsti je tudi strop, le na nekaterih krajih je podprt z deskami, na kojih so nakidane plasti drna. Od ondi prodirajo korenine rastlin in trav.

Na sredi je miza, a okoli drenovi sedeži, deloma pokriti s kosi klobučevine, deloma goli z gnijočo travo, ki razprostira neprijetno vonjavo.

Na improvizovanih klopeh sedé in ležé ljudje, a že prvi pogled nanje človeka kar pretrese.

Na prvem sedežu je Volk, ki predseduje. Na levo je Pavel Kosoj... Strašno, čokato človeče, z istečenim desnim očesom in z luknjo na čelu.

Dalje — sta še dve odurni, kuštravi stvari, strašansko pijani. Le-ti ležita na obrazu in nekaj mrmrata.

Na desno se sveti pri slabi svetlobi male lojene sveče široka pleša ranocelnika Lipeta, a poleg njega odpira ženska s praskotino čez celo lice novo steklenico žganja. Četrta je že, ako štejemo one, ki stoje na mizi sredi odlomkov kruha, glav slanikov in drugih neokusnih ostankov. Odmašivši, postavi ženska pred vsakega kupico in jo napolni; očevidno je ženska služabnica tega društva.

Ona ne sede, ampak pristopi k steni, na katero se nasloni, položivši roki na hrbet.

Včasih jej kdo ponudi kupico vodke, ona jo molče izpije in se zopet postavi k steni.

Razgovor je živahen, toda le med Pavlom Kosim in Volkom; Lipe reče le včasih katero vmes ter neprestano kiha in njuha.

Ženska — je Volkova žena. Da bi je ne izkažala grozna prazgotina, bi bil njen obraz kaj čeden.

Še v Petrogradu se je potikala z možem po raznih tovarnah

ter prenašala pretepanje pijanega moža zato, ker je tedaj imela ž njim hčerko.

Ko jej je некоč pritisnil isti strašanski udarec z železnim drogom, je ona dolgo ležala v bolnišnici, on pa sedel v ječi.

Potem ko so ga bili izpustili in ga spodili iz Petrograda v njegov rojstveni kraj, je prišel k njej ves skesan in jo prosil, naj bi šla ž njim. In ona mu je odpustila.

Volk nadaljuje tukaj že mnogo let svoje izprijeno življenje, a ona se klati po »taboru« gladna in brez zavetišča. Za nekoliko koscev kruha je umivala v mestu tla in prala perilo. Toda zadnji čas je izgubila še ta zaslužek zato, ker ko je jedva Volk izvohal, kje dela, je prišel tja ter škandalozno zahteval plačila naprej.

Konečno so se uboge ženske začeli braniti povsodi, kjerkoli je prosila kakega dela.

Povsodi so jej rekali, da se boje njenega moža. Tedaj se je bila preselila v kočo k Volku in, ne čuteč do njega ničesar, razun sovraštva, je čakala le ugodnega trenutka, da se osveti.

Oj! Ona se je hotela grozovito osvetiti za svoj izkaženi obraz in uničeno življenje.

Volk kaj tacega niti slutil ni.

Bilo je baš narobe. Ker je mož videl, da je žena znova prišla k njemu ter pokorno in radovoljno opravljala svoje dolžnosti kakor dekla, je mislil, da je brezumno zaljubljena vanj in gotova učiniti zanj vse.

Zato se sedaj niti on, niti kateri tovarišev, ni brigal za navzočnost Lukerjino.

Imeli so jo vsi za bedasto zbok grozovitega udarca.

Razgovor se je pletel o ravnokar izvršenem ropu v cerkvi.

»In pa kako zvito!« je bahato pripovedoval Volk, »kakor bi bilo navlaš vse za naju pripravljeno. Okno je bilo samo priprto, menda je že dolgo bilo tako, ker so pozabili zapahnuti je. To je naju s Pavlom kar presenetilo. On je zlezel čez nje in naenkrat vidim, da pleza nazaj. Kaj pa je? Okno, pravi, je odprto, ni li morda past? — Jaz, pravi, se bojim ... Nu, potem sem zlezel jaz ... Zlezel sem notri ... Nu, si mislim, ako me zgrabi kdo, živega me ne dobi v pest, dva ali tri pa že ubijem ... Oziram se — nikogar ni; potem sem vzel svečo in začel jemati. No, v jednom hipu je bilo vse izgotovljeno.«

»Koliko pa je bilo tam?« je vprašal ranocelnik.

»Bilo je, kolikor je hotelo, stotak si dobil, — pa mir besedij in sedaj izpolni ti svoje obečanje.«

»Nocoj že? Ni treba, raje po zdravnikovem pohodu.«

»No, četudi pozneje, samo da bi jutri ne bilo o njem ne duha ne sluha. Lukerja, pojdi malo ven!« je kriknil Volk.

Ženska je ubogala.

»Četudi je bedasta, vendar je o babjih zadevah po čutu že precej na jasnem!« je rekel Volk, z glavo kazoč na trhle duri, v katerih je ravnokar izginila žena.

»Torej bode vse gotovo in Pašenka moja!... Žalovala bo, žalovala malce po svojem »gospodu«, pa potolaži se, kakor jej začnem prinašati dar za darom... Si razumel?...«

»Kako ne bi razumel!« je rekel ranocelnik, in zopet segel v žep po tobačnico.

A Lukerja, naslonjena z ušesom in vsem telesom na steno, je od besede do besede slišala ostanek pomenka.

Ona je vse slišala, vse razumela in sklenila opozoriti tako Pašo, kakor tudi onega, komur je treba naznaniti cerkveni rop.

»Naposled je prišla vendar-le prilika! Čakaj, hudobnež, osvetim se ti,« je neprestano mislila ona, in koj hotela hiteti naravnost k Paši, toda vendar se je ustavila. Vedela je, da jo mož kmalu pokliče odmašiti novo steklenico žganja in ako bi je ne našel blizo kože, mogel bi kaj sumiti.

Ko se je tako izprehajala pred vhodom, je zares kmalu začula moževo klicanje.

»Hej, ti marogasta, pridi semkaj!«

Pri besedi marogasta, ki se je tikala, kakor vselej, prazgotine njenega obraza, se je Lukerja zganila.

»Čakaj! Čakaj!« je siknila med zobmi ter z nagubanim obrazom stopila v kočo.

»Odmaši buteljko!«

Ubogala je. Pavel Kosoj je že dremal, tudi Volk je bil že silno pijan; samo ranocelnik je imel vedno opraviti s svojo tobačnico in, kakor je bilo videti, bil je še čisto trezen.

»Ali ne bode dosti?« se je obrnil ranocelnik k Volku, »treba bo iti na delo.«

Volk se je stresel.

»Nu, jedno kupico še izprazni ter idi, a jaz, Pavel in Lukerja pa izpijemo ostalo. Hitro odmaši, vrag!« je zavpil na ženo.

Ta je postavila steklenico na mizo in zopet šla k steni. Ranocelnik je izpil, pljunil in, ponudivši roko v znak slovesa, vprašal:

»Torej jutri ostalih petdeset?«

»Dà, ko bo vse gotovo, dobiš ostalo!«

»Ne pozabi!«

»Ne bom!«

»Srečno!«

»Zdravo!«

Ranocelnik je nataknil kapo in odšel.

Morda ga je treznil tobak, ki ga je neprestano njuhal namesto hrane, ali je bila njegova narava tako krepka; šel je res s trdnim korakom in, ko je bil že zunaj kolibe, je še jedenkrat zaklical:

»Torej, glej, da ne pozabiš!...«

»Že dobro! Ne boj se!« je odvrnil Volk.

Lukerja, izognivša se gostu, je zopet okamenela kakor kip.

(Dalje pride.)

Praprot.

Zelena praprot je li res,

Da v dan, ko ljudstvo neti kres,

Persa tvoja govore,

Kar misli ljubljeno srce?«

Od praproti sem liste tri

Odtrgala o polnoči,

Prosila jih, naj mi reko,

Če ljubi zvest ostal mi bo.

»Odtrgaj mi vršičke tri,

Ko v noči svetel kres gori;

Če vprašaš, kar od njih želiš,

Odgovor istinit dobiš!«

In listi zašumeli so,

Tako-le mi veleli so:

»»Tvoj ljubljene bo vzel slovo

V tujini te pozabil bo...«

»Oj praprot, grda praprot ti,

Zavist iz tebe govori...

Objeden vsaki list je tvoj,

Zatorej lažeš mi nocoj — «

Desimira.

Vaški Sokrat.

Iz svojih spominov zabeležila Tinica.

Kako često se ga spominjam, sedaj v dneh resnega svojega življenja, tu zunaj v širokem, svitem svetu! Kako često mi uhaja duh nazaj v ono jasno dobo otroških let in se mudi ob kipih in slikah, ki so mi sedaj v spominu, mnogo večje vrednosti, nego so se mi zdeli tedaj v tistih dneh, ko se je vršilo vse to, tam daleč od tu, daleč v čarobni prošlosti.

na primernih mestih visele okusno izdelane ploščice z napisom: »Tukaj je prepovedano nemškutarjenje!...«

Še nekaj, predno končam. Naše narodno ženstvo iz uglednejših slojev se zgraža nad tem, ako je narodne veselice pripeljejo v dotiko s čisto golimi, žuljavimi rokami brez rokavic... Oh, ti žuljava roka poštenega slovenskega oratarja, koliko si ti vredna, v tebi je naša moč, naša bodočnost. Čim bolj pronicajo v tvoje kroge ideje slovenske inteligence, tem smejeje se ozirajo naše nade v bodočne boljše čase. In kje naj dobi zaupanje v nas slovenski kmet, ako vidi, da se ga prezira in se mu približuje le tedaj, kadar se žene za kake volitve. Parkrat v letu se mora inteligenca žrtvovati in prirejati take veselice, na katerih se bo čutil narod svojega med svojimi, kar mu bo vzbujalo ponos in samozavest ter zaupanje v slovensko gospodo!

Da se vidimo gospica urednica, v prihodnji številki!

Mstinski močerači.

Povest iz življenja.

Ruski spisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Dalje).

IX.

Imenitno zdravilo.

Ko je Paša ostavila bolnišnico, jo je Lukerja še jednoč poveljela k sebi z miganjem ter se skrila za vrati. Od tam je jela vabiti Pašo v bližnji log, ki je ležal med pokopališčem in bolnišnico. Paša je poznala Lukerjo, Volkovo ženo in vedela, da ta sovraži svojega moža in išče le prilike, da bi se osvetila za vse muke.

In ona je šla za njo.

Med tem časom je v mali bolnišnični sobi ranocelnik Lipe z naočniki na nosu pripravljaval lek.

Skozi nalahno odprte duri je videl, kako je Paša ostavila sobo in se tega razveselil, kajti bil je uprav namenjen, odpraviti jo z izgovorom, da bode kmalu vizitacija, ko se tuje osebe ne dopuščajo v bolniške sobe.

In zdajci, slava Bogu — je šla sama!

Lipe je izpremenil načrt svojega delovanja.

Mislil je, da bi bila prava neumnost, ako bi dal bolniku strup po vizitaciji, kajti zdravnik, videvši bolnikovo znatno zboljšanje, bode

poražen z njegovo naglo smrtjo. Čudno bi se mu zdelo in sledilo bi raztelesenje, da bi se pojasnil tak dogodek, ako pa mu dá strupa pred vizitacijo, katera se prične ob deseti uri zjutraj (a sedaj je stoprv osma), potem bode smrt naraven pojav, ki se bode pripisal na rovaš hudej mrzlici.

Preudarivši vse to, je ranocelnik sklenil takoj izvršiti svojo nakano-.

Pašin odhod mu je bil nov porok za uspeh; zatorej je celo nehal podvizati se.

Pripravivši »lek«, ga je opazoval v svetlobi in zadovoljno dejal: »Imenitno zdravilo!...«

Zatem je stresel tekočino, še jednoč pomešal s prstom goščo na dnu in jel čakati, da sede znova, potem je spet ponovil isto delo in zopet čakal.

Gošče je bilo vedno manje. Vsekako je trebalo zmešati desetkrat, predno je tekočina dobila svetlordečo barvo in postala popolnoma čista.

Tedaj je Lipe vлил vanjo nekaj kapljic sirupa, pokril s papirjem in brez vsakih daljših manipulacij nesel v bolniško sobo.

Sarmatov je bil v nezavesti.

»Zdravilo!« je rekel ranocelnik, stresaje ga za ramo.

Sarmatov je odprl oči in, umevši, zbral vse sile, da bi vstal, no, spretna Lipetova roka je gibčno segla pod vzglavnik med tem, ko je druga še spretnjeje podnesla svetlordečo pijačo k ustom.

Ali v tem hipu se je pripetilo nekaj nepričakovanega.

Skozi duri sta mahoma skočili dve ženski in z močnimi, krepkimi rokami zgtabili brezvestnega ranocelnika.

Tudi vrv je bila brž pri rokah, s katero ga je Paša spretno omotala, a Lukerja mu je med tem časom iztrgala iz rok kupico. Tekočina se je sicer razlila, no, vendar je še za dokaz ostalo nekaj na dnu. Vse to se je vršilo tako urno, da Lipe ni utegnil treniti z očesom. Obe ženski sta bili silni in spretni, da bi ustavljanje ne pomagalo niti v slučaju, ako bi namesto dveh bila samo jedna in bi njegovi roki ne bili zvezani z vrvjo, katero je rabila Lukerja za pas.

Sarmatov ni ničesar umel, začudeno je gledal ta prizor, v tem sta pa dospela dva stražnika in strežnice.

Vidé Filipa v takem kritičnem položaju, so mu ti hoteli priskočiti na pomoč, katere je ranocelnik tudi prosil, ali Paša in Lukerja sta jeli pojasnjevati stvar ter često izgovorili ime »Volka«, »zastrupljenje« in »ropanje v cerkvi«.

Zahtevali sta, da bi bil ranocelnik odpeljan k redarstvu, kjer onidve vse razjasnita in vzameta odgovornost na-se.

Kmalu je iz bolnišničnih vrat stopal celi izprevod proti redarski upravi.

V upravi se je ovadba potrdila.

Poklicani zdravnik je v tekočini konštatoval strup in Lipe Matvejevič je prišel pod ključ.

No, tudi kot jetnik je on bil jako ravnodušen.

Ogledavši si čumnato, kamor so ga bili vtaknili zbok preiskave, si je popravil očale in vprašal:

»Smem-li poslati domu po blazino?«

Oni so mu to odrekli.

»Idite brž!« je šepetala Lukerja v pisarni, zlobno migaje z očmi. »Idite!.... On spi sedaj!.... sè svojim prijateljem Pavlom Kosim, oba zalotite, gospod pristav.«

Lukerja se je vsa tresla od živčne razdraženosti.

Vidno je bilo, da je bil ta trenutek osvete nekaj let sem že za-njo najzaželenější.

Paša je bila mirnejša.

Opasnost za njenega ljubimca je minila, in več si ni želela.

Čez nekaj minut je mali redarski oddelek, sestoječ iz petih redarjev, uradnika in Lukerje, odrinil napram zlatorovskemu taboru.

Jutro je bilo čemerno, dež je rosil, in iz Mste je vstajal gost oblak, sredi kojega so se liki v dimu videle črne postave rudokopov.

Paša je šla domu, vzela korec in koš ter se odpravila na reko. Danes jej je trebalo kupiti tega in onega za Sarmatova, in ona je šla po novce na dno rednice — reke.

Voda ni bila hladna. Djak, začensí delo že pred jedno uro, je nabral že mnogo rude.

Paša, zazrši ga, je krenila k njemu in ga vprašala:

»Kako se kaj koplje tu?«

»Za oba je dovolj«, je odgovoril Djak, »pojdi malo na levo.«

Paša je, brodeč po vodi, šla na odkazani prostor in kmalu se je njen temni profil izgubil v valovih oblaka.

Oddelek se je pa med tem tiho pomikal dalje.

Zavil je okoli pokopališča in prišel na poljano.

Droben dež je ovijal vse predmete z nekim kalnim dimom.

Veter je nosil v obraz hladne kaplje. Pokopališki les je šumel. Žolto listje je, vrte in premetovaje se po zraku, padalo k njegovemu podnožju, osipajoč grobe in križe.

Na »plesu« je srdito burkala voda.

»Katera?« je tiho vprašal jeden redarjev, obrnivši se k Lukerji.

»Ona-le, tretja od stebra...«

Uradnik je šepetaje dal povelja, in vsa skupina je pospešila korake.

»Ta?«

»Tista,« je pokimala z glavo Lukerja.

Koča je bila prikrita z deskami od znotraj. Zatorej so sklenili tiho vstopiti, da primejo hudodelnika še speča.

In res, odmaknivši za nekaj pedij desk, so vsi zaslišali gromko hržanje. Mirno sta spala oba, ne nadejaje se gostov.

Redarji so se tiho prikradli k spečima in jima zvezali roke.

Ni Volk ni Pavel ni utegnil ganiti mezinca. Prvi se je divje oziral, a drugi, zavedši se takoj, je zlobno hripal ter napenjal ude, da bi se osvobodil vezij. Naposled je tudi Volk uvidel, pri čem da je.

X.

Vznemirjenje med rudokopi.

Pet dni po teh dogodkih, ki niso pretresli samo zlatorovcev, no povzročili mnogo ugibanja pri vseh rudokopih, se je pripetilo še nekaj važnejšega.

Bil je jasen dan. V ozračju je bilo toplo, kakor po letu, ali voda je bila hladna in visoka.

Taki dnevi so rudokopom posebno neugodni in neprijetni.

Stoječ dopasno v vodi niso čutili, da jim je v spodnjem delu života topleje, nego v zgornjem, a obratno, čutili so kako jih zebe v noge in jih silno vleče iz vode, da bi se segreli na solncu.

Toda vsakdo je vedel, da tega ne more storiti.

Ako izstopiš sedaj, potem gotovo oboliš in prideš v belo poslopje, kjer zdajci leži Sarmatov, kateri je pa že znatno okreval.

Po takem so se vsi trudili segreti se z delom.

Korci so naglo švigali po zraku, a čez rame so neprestano padali debeli kosi plena. Djak in Paša sta navadno delala blizo skupaj. Kakih petdeset sežnjev nižje so tri ženske, stoječe doprsno v vodi, prepevale tužno pesem.

Votli njih glasovi so se zvonko razlegali v tihem prozornem vzduhu, spremljani zdaj pa zdaj s hripavim zvenečim krikom galebov, ki so krožili visoko v nebesni modrini.

Na bregu se je prikazal koleselj, na čegar globokem starošegnem sedežu je sedela gizdavo našopirjena, a jako zala gospa.

Koleselj je šel počasi, a gospa je držala na očesu lornjet ter neprestano motrila delavce v vodi.

Potem je voznik, v mestu vsem dobro znani osiveli striček Pahom ustavil konja in kriknil:

»Bog daj srečo!...«

»Bog plati!« je odgovorilo spodaj nekaj glasov. Vsi so pretrgali delo, pričakujé, česa treba Pahomu, vozečemu načičkano gospo.

»Po Sarmatovu povprašujejo! Je-li tukaj?« je kriknil še jednoč starec.

»Po kom?«

»Po Sarmatovu!... Po novem prognancu...«

»Ni ga tukaj!...«

»A kje je?«

»V bolnišnici, bolan.«

Pahom se je obrnil h gospej in ji ponovil vse, kar je sicer itak sama čula.

Paša je pogreznila korec v vodo in kar odrevenela.

Neka boleštna in nedobra slutnja jej je prešinila srce, a ko se je koleselj obrnil proti mostu, izvestno z namero kreniti k bolnišnici, ona ni vstrpela ter prepustivši korec in koš Djakovi skrbi, urno ostavila vodo. Sarmatov jej je pravil o svoji nezvesti izvoljenki in o vsem, kar se je bilo vršilo med njim in njegovim stricem. Paša si je domišljala, — ni-li se nezvesta pripeljala, da ga znova zapelje.

In v njeni duši je vskipela zloba ljubosumnosti.

»Joj!... Torej za te sem ga negovala...« je mrmrala. »Namesto tebe mu stregla!... A znabiti pa le ni tista!...«

In Paša, da bi bila preje na jasnem, je pospešila korake. Mokra obleka se jej je opletala okoli nog ter jo ovirala pri hoji.

S togoto je zgrabila obleko v pest, jo izžmela in začela teči. Nekaj streljajev pred bolnišnico je zagledala, da je Pahom obstal pred vrati, a gospa je izstopila in hitro stekla po stopnicah.

Paša ni znala, kaj storiti: iti ali ne v bolniško sobo?

Sklenila je počakati za vrati in, ko gospa odide, poizvedeti vse od Sarmatova samega.

No, čakati jej je bilo predolgo. Vsa obleka se je malone posušila, a gospa še vedno ni bila odšla.

Celo Pahom, stojé doli, je začel mrmrati in je rekel nekolikokrat:

»Presneto dolgo!...«

Od tega je Paša izvedela samo, da se je ona gospa pripeljala z včerajšnjim vlakom.

Slednjič je gospa odšla. Paša je skočila v bolnišnico...

Sarmatov je ravnokar omahnil na posteljo in si zakril obličje z rokama.

»Andrjuša, čuj, Andrjuša! Kdo te je?» je govorila ona nad njegovim ušesom sè sočutnim glasom. »Je-li to tista?»

Sarmatov je vzdignil glavo in prikimal...

»Kaj pa ti je pravila?...«

»Nič, Paša, Bog ž njo!... Ž njo je vse končano...«

»A, kaj pa hoče?...«

»Ne vem...«

Sarmatov je prešel z roko po čelu in rekel, kakor bi se zavedel:

»To se pravi, ne... čakaj... vem... povedala je, da je moj stric umrl, da me najbrže kmalu pokličejo nazaj v Petrograd, kajti jaz sem njegov jedini dedič... Midva sva sedaj bogata, Paša!...« je zaključil in na ustnih mu je šinil bridek, ironski usmev.

Ta ženska, ta nekoč ljubljeni obraz, je vzbudil v njegovi duši tisoče žgočih spominov, v njem je bilo toliko nedoumnega, strašnega in sladkega, da je zdajci, ko je spet izginil, ostal v njegovi duši tak utis, kakoršnega ohrani oko od luči, prešininvi skozi mrak... Domislil se je jednega poletnega večera tam v Pavlovskem...

Prišel je bil ž njo tjakaj poslušat godbo in sedel pod košatim begom v globini vrta.

Iz daleka so se lile melodije valčka, starinskega, milobnega valčka. On jej je pravil nekaj jako resnega, menda o smislu ljubezni. Ona je molčala. Električna svetloba je med vejami z mrežastim odsevom padala na njeno lice...

Od tedaj ni mogel uganiti, kaj je budila v njeni duši njegova goreča, strastna govorica.

Njen obraz je bil interesanten, a hladen. Kako je ljubil tedaj njeno hladnost in tajinstvenost v mraku, ko je imel v njej svoj raj.

»Dragec, kaj ti je?» je zastokala znova Paša, objemaje ga.

Spet je vzdignil glavo, neprestano gledal na deklico in se čudno nasmešnil.

Treba je bilo nekaj reči ali ukreniti. Saj je Paša vedela vso njegovo dogodbo, ona je sama uganila sedaj, da je to ista... Paša je ljubosumna, muči se...

»Veš kaj«, je rekel glasno, »jaz sem je spodil!«

»Spodil?«

»Dà...«

»Oh, moj mili!... A po kaj se je neki pripeljala?«

»Da me obvesti o stričevi smrti.«

»Samo za to?«

»Dà...«

»Ti je ne ljubiš?«

»Ne ljubim,« je odvrnil Sarmatov, »pravim ti, jaz sem jo od-slovil... zasramoval sem jo... Jaz imam tebe rad, Paša, tebe ne ostavim... a sedaj me pusti, golobica moja, malce zadremati, kakor vidiš, še nisem do cela okreval, in na me vsi ti nemiri silno delujejo...«

»Kako ga je uničila!« je šepnila Paša, ljubko božajoč z roko Sarmatove lase.

»Le spavaj!... Jaz grem na reko, da še nekaj nabere, sladkor je spet ves pošel.«

Paša je pogledala v omarico in ponovivši »ves je pošel,« se tiho odpravila iz sobe.

Po njenem odhodu je Sarmatov zopet sedel na posteljo in si zakril lice z rokama. To kar se je sedaj godilo v njegovi duši, tega ni mogel razumeti...

Tako je, če pade težek kamen v sredino blatnega ribnjaka in prodere zeleno površje, ki se še dolgo potem ziblje, dokler se zopet ne vpokoji.

Sarmatov se je hotel pomiriti, hotel je dokazati samemu sebi, da pojav Valerije ne sme proizvesti nanj nikakega upliva, ker je ona izprijena ženska. Sedaj je prišla, najbrže misle, da bode beraški prognanec, ubogi rudokop kar vnet za tako lepotico in, pozabivši vsa razžaljenja, si štel za srečo, da jo pozakoni... Podla ženska!

(Zvršetek pride.)

Mlada ljubezen.

Zložil E. Gangl.

9.

In drugič sem sanjal tako:

Kaj vem, kdo je naju zaklel —
Ti bila si morska roža,
Jaz bil sem golobec bel.

Ob tebi sem letal jaz
In vonje pil sem tvoje,
V bran solnčnim pekočim pramenom
Razvil sem peruti svoje.

Iz vročega srčka mi
Kipela je pesemca mehko,
Ob njenih si glaskih se
Zibala kot v plesu lahko...

Šumelo je pesem grozno
Ob nama zeleno morjé,
A v sreči nisva umela
Prestrašne pesmi te.

Ob morju je hodil lovec,
Pomeril je s puško name,
Končati je hotel življenje
Iz strasti, iz zlobe mi same.

In ko se izprožil je strel,
Zadel me je smrtno v srcé,
Prestrelil je mojo rožo —
Oba je zakrilo morjé...

Mstinski močeradi.

Povest iz življenja.

Ruski pisal A. Cjehanovič. — Prevel Zaplaninec.

(Zvršetek).

X.

va dni potem sta prišli v mesto B. dve uradni listini. V jedni je bil Sarmatov imenovan naslednikom stričeve zapuščine, v drugi — osvobojen prognanstva ter se smel vrniti nazaj v stolico.

Sarmatov je bil takoj postal ne le junak dneva, no, deležen vseobčih poklonov.

Celo Pašo so začeli nadlegovati z vabili v najboljše meščanske hiše, kajti raznesla se je bila govorica (sicer povsem istinita), da se bode Sarmatov ž njo oženil in jo vzel s seboj v Petrograd.

Toda tako Sarmatov, kakor Paša, sta se skrbno branila vseh povabil.

Prvi si je izposodil pri krčmarju Proklu tisoč rubljev in se preselil iz borne kočice v gostilno.

Radi bolezní, kakor radi vseh v zadnjem času prebitih pretresov, je moral Sarmatov odlašati z odhodom iz mesta B., kar je zahteval tudi sam zdravnik, ki ga je sedaj pohajal vsak dan.

No, ubraniti se vseh posetov naposled ni bilo mogoče; kajti med temi, ki so ga vabili, so bile najuglednejše osebe mesta, z okrajnim sodnikom na čelu, kateremu je bila znana vsa prognančeva zgodba.

Sarmatov je pazno opazoval Pašo. Pričakoval je, da kadar ona zamení svojo pisano obleko z ono, kojoj obično nosíjo gospe srednjega stanu, se ona z izprembo gotovo osmeši; no, nič ni bilo tacega. Paša je postala le še krasnejša, in kipnemu, mlademu telesu, je bilo videti, da je uprav nedostajalo tacega kroja.

Zalo, blede lice se je oživilo z rdečico in z ustnic ni izginil njen obični, prikupljivi, belozobi smehljaj, tisti smehljaj, s kojim je vsprejela ubogega nemaniča, ko je prišel z njeno materjo v kočico, da se pogreje.

Sarmatov je takoj razvidel, da je to jedna onih ženskih, katere se brž prilagodijo s tem krogom, v katerega se uvedejo in koje ne osramoté v nikakem slučaju svojega učitelja.

Paši je bilo nekaj takega, kar je delalo neopažen ta prehod. Videti je bilo celo, kakor da bi bila ona po pomoti rojena v rodovini mstinskih močeradov, in je zadela njega naloga, da poravna to pomoto. Včasih jo je primerjal z Valerijo in ta primera ni bila nikoli poslednji na korist. Čeprav jo je ljubil nekaj časa in dasi bi mogla ona morda tudi pri poslednjem svidenju zavladati njegovo srce, no, on je vendar čutil, da ž njo ne bi bil mogel biti srečen.

V Paši je bilo vse prosto, iskreno in blago. V njej se je javljala stara ruska ženska, ta, ki je ob enem z umom in srcem priznavala nad seboj avtoriteto moža, ne da bi mu bila zato sužnja.

Na videz krotka in pokorna, je ta ženska ob enem bila tudi junakinja samopožrtvovanja. To požrtvovanje, to junaštvo je tlelo v njej in se čuvalo, kakor iskra v črnem, navidezno ugaslem oglju. Dahni vanjo in vse oglje se razvname, dokler ne jame znova polagoma ugašati do jedne same iskre.

Stara istina, da se za nesrečo čestokrat skriva sreča, se je bila obistinila. Sarmatov jo je našel tam, kjer je menil da najde pogin.

Djak, namesto da bi delal s korcem, je posedal sedaj neprestano v Sarmatovem stanovanju. Sicer je tudi on imel svojo sobo, katero mu je bil najel njegov nedavni prijatelj v nesreči.

On se seveda ni smel prikazati v stolici, pa tudi, po pravici rečeno, tega on tudi nikakor želel ni.

On se je sedaj bavil z načrtom, da bi zgradil skladišče za žvepleno rudo, da bi tekmoval s stricem Proklom.

Za to skladišče je dajal novce Sarmatov z jednim pogojem, da bi se plača rudokopom polagoma zvišala in se tako uničilo odeduštvo krčmarjevo.

Djak je bil ves navdušen od te misli in od uloge, ki se mu je ponujala.

»Dà, brate«, je govoril, »kdor sam dela s korcem in stoji o slabem vremenu doprsno v ledeni vodi, ta ne sme pritrgati niti vinarja od puda, ki mu ga donášajo mokri trpini.«

Po Sarmatovem odhodu in prejetju njegovega denarja, se je Djak res goreče poprijel blagega dela.

Stric Prokl je bil slednjič pobit. Zaprl je celo svojo krčmo in se preselil v vas, oddaljeno približno petdeset vrst od mesta B.

Djak je odprl svojo krčmo in čajno, no, zapeljive steklenice so ga pogubile.

Revež, ki je tako dobro izhajal v vodi, ni vztrajal pri žganju. Nekoč so ga našli mrtvega zraven vedra, v roki pa je krčevito stiskal malo kupico.

Stric Prokl, zaslišavši to vest, se je samo nasmehnil in rekel ženi: »No, treba bode, da se preselimo zopet v mesto!«

* * *

Prešlo je nekaj let.

Med tem časom sta Sarmatov in Paša (sedaj že Paša Štefanovna Sarmatova) prepotovala pol Evrope. V Parizu se jima je narodila hčerka, v Neapelju — sin. Sedaj sta se vrnila v Rusijo in se naselila v Petrogradu.

Bil je mrzel zimski dan. Sarmatov je sedel v svojem kabinetu pri knjigi.

Steklene duri so se zalesketale, odprle se in tiho je stopila v sobo krasna, mila ženska. Pristopila je k možu, nagnila se, ovila njegov vrat z rokama in, pritisnivši svoje lice k njegovemu licu, obstala ...

No, glej, vzdignila je roko z žvenkljajočo zapestnico in pokazala na pres-papje na mizi. To je bil masiven pres-papje, na podstavku katerega je ležal ogromen koš žveplene rude, a vstric sta bila narejena iz bron korec in koš.

»Pomniš?« je tiho šepnila Paša.

Sarmatov se je nasmehnil, nasmehnila se je i ona.

»Dà, mnogo sva tedaj pretrpela,« je dejal on, in oba sta umolknila

* * *

A Msta je še vedno polna močeradov. Ob vročini in mrazu delajo njih korci. Dela tudi stric Prokl na svojem prejšnjem mestu in še zmiraj sešteva kopejke svojih mokrih kljentov.

Vse gre po starem, no, misliti se mora, da pride čas in se tudi to izpremeni ...

Tujka.

Kako si krasno dekle tuje,
Vse mesto gleda za teboj;
Kako oči so tvoje krasne —
Kako je lep obrazek tvoj.

A ulice so ti neznane,
Neznane so ti hiše té,
Neznano ti je mesto naše,
Neznani v njem so ti ljudje.

Neznano vse ti je, seveda;
Dovoli, da te vodim jaz.
Kaj? Ni ti všeč? Zakaj obračša
Od mene krasni svoj obraz?

No, kdo zato bi ti zameril —
Nazore svoje pač imaš;
In tujka ti si v našem mestu —
Navadice naših ne poznaš ...

B. Potočan.